

Cordaid

Jaarverslag 2009

APRIL 2010 WWW.CORDAID.NL

Ondernemende vrouwen

Strijd voor vrouwenrechten in Colombia

**Meer verloskundigen
in Sierra Leone**

Cordaid

GELOVEN DAT HET KAN

2009: jaar van klimaat, conflict en crisis

De klimaatconferentie in Kopenhagen was de laatste grote internationale gebeurtenis van 2009. En de uitkomst daarvan was voor ontwikkelingslanden niet bemoedigend. Het is vooral bij goede intenties gebleven. De aanpak van broeikasgas als belangrijke oorzaak van klimaatverandering en de steun voor ontwikkelingslanden om zich aan te passen aan nu al veranderende omstandigheden zijn vooruit geschoven.

Door de conferentie van Kopenhagen is de samenhang tussen klimaat en ontwikkeling voluit op de agenda gekomen. Voor ons en onze partners is dat geen nieuw thema. Wij werken al een paar jaar in Kenia samen met veehouders die lijden onder droogte, in Bangladesh met mensen die regelmatig door overstromingen worden getroffen en met bewoners van Centraal Amerika die orkanen over hun grondgebied zien razen. Voor hen is klimaatverandering een alledaagse werkelijkheid. Voor hen betekent werken aan ontwikkeling, werken aan een betere voorbereiding op klimaatverandering.

Dat werk steunen we vanuit Cordaid door het financieren van projecten, maar ook door zelf onze bijdrage te leveren aan het tegengaan van klimaatverandering. Daarom hebben we ons vorig jaar ingezet voor de Nederlandse klimaatcampagne en zijn we op het kantoor van Cordaid op weg om klimaatneutraal te werken. Zo werken we met financiering, publiekscampagnes en verandering van ons eigen gedrag aan hetzelfde doel. Dat Kopenhagen geen politiek succes was, weerhoudt ons er niet van om op deze weg door te gaan en te geloven in de beweging van verandering die wereldwijd gaande is.

Natuurlijk was klimaat niet het enige onderwerp dat ons bezig hield. Microkredieten op de Filipijnen en in India hebben vrouwen en hun gezinnen uitzicht gegeven op een beter bestaan. In de conflictgebieden van Zuid-Soedan en Oost-Congo konden we een bijdrage leveren aan verzoening en wederopbouw. En onze programma's rond moeder- en kindzorg in o.a. Afghanistan en Sierra Leone hebben honderden kinderen bij de geboorte een betere start gegeven. Zelf bezocht ik in de Afghaanse provincie Uruzgan het ziekenhuis van onze partnerorganisatie AHDS en was onder de indruk van wat ik daar zag. Het ziekenhuis is basic, maar goed onderhouden en het medisch personeel levert prima werk onder moeilijke omstandigheden.

2009 was voor ontwikkelingslanden een moeilijk jaar. De economische crisis in de rijke wereld heeft hen flink getroffen. De investeringen vanuit rijke landen liepen terug. Migranten in rijke landen hadden het moeilijk en konden minder geld naar huis overmaken. In een aantal landen werd bezuinigd op ontwikkelingshulp. Wij konden gelukkig onze toezeggingen aan onze partnerorganisaties waarmaken. Dat kwam niet in het minst door u, trouwe donateurs. Uw steun aan ons werk en aan onze partners was vorig jaar zelfs groter dan het jaar daarvoor.

En ook in 2010 hadden we uw hulp meteen nodig. Dankzij heel Nederland, en u als Cordaid-donateur heeft daar zeker flink aan bijgedragen, was de inzamelingsactie voor de slachtoffers van de aardbeving in Haïti een groot succes. Dat geeft ons een stevige steun in de rug om de komende jaren in dit zwaar getroffen land (dat al het armste land op het westelijk halfrond was) ons werk voort te zetten.

Dank aan al onze donateurs, particuliere en zakelijke, en alle vrijwilligers die ons het afgelopen jaar hebben gesteund. Wij kunnen u niet missen, ook dit jaar niet!

René Grotenhuis
Directeur Cordaid

Afghanistan, Uruzgan
Cordaid directeur René Grotenhuis met twee artsen van partnerorganisatie AHDS. AHDS verleent medische zorg aan de bewoners van deze arme streek.

Gezondheidszorg 8

Zorg voor moeder en kind in Sierra Leone

Elk jaar sterven in Sierra Leone duizenden vrouwen door complicaties voor, tijdens of na de bevalling. Dat komt onder andere door een gebrek aan verloskundigen. Cordaid Memisa en partnerorganisatie Medical Research Centre (MRC) zijn daarom een verloskundigenopleiding gestart. De eerste 72 studenten zijn inmiddels begonnen. **Resultaten in 2009** op pagina 12.

Cordaid
memisa

Ondernemen 14

Microverzekeringen India gat in de markt

India heeft na China de snelst groeiende economie van de wereld, maar het is ook nog steeds een ontwikkelingsland. Eén derde van alle armen in de wereld leeft in India. Cordaid Microkrediet en partnerorganisaties SEWA en Vimosewa zorgen ervoor dat ook de allerarmsten verzekerd zijn van een goed inkomen, pensioen en ziektekosten. **Resultaten in 2009** op pagina 18.

Cordaid
microkrediet

Zeggenschap 22

Strijd voor vrouwenrechten in Colombia

Wereldwijd krijgt één op de drie vrouwen te maken met geweld, verkrachting of misbruik. In Colombia zet onze partnerorganisatie Casa de la Mujer zich in voor vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van het geweld in hun land. Clara Elena Cardona-Tamayo, vrouwenrechtenactiviste en advocate bij Casa de la Mujer, vertelt haar verhaal. **Resultaten in 2009** op pagina 26.

Cordaid

Noodhulp en Wederopbouw 28

Noodhulp na zware aardbeving Sumatra

Ruim 1100 doden, duizenden gewonden en een miljoen daklozen, dat is de trieste balans na de zwaarste aardbeving in 80 jaar op Sumatra. Cordaid Mensen in Nood schiet direct te hulp. Met onze partnerorganisaties AMAN en PSPP zorgen we voor voedsel, medische zorg en tijdelijke woningen. **Resultaten in 2009** op pagina 32.

Cordaid
mensen in nood

Verder in dit jaarverslag

- 2** Voorwoord directeur René Grotenhuis
- 4** Cordaid en partners: Samen sterk in 37 landen
- 20** Vastenactie 2009 steunt, met partner CPT, Indianen in hun strijd tegen de sojateelt
- 34** Cordaid en partnerorganisaties bereiden mensen in ontwikkelingslanden beter voor op klimaatverandering
- 36** Cordaid Kinderstem helpt, samen met partnerorganisatie CHAP, straatkinderen op de Filipijnen
- 38** Cordaid Bond Zonder Naam steunt allerarmsten in Nederland
- 40** Samenwerking Cordaid en partners 2010
- 42** Vragen en antwoorden
- 44** Jaarrekening 2009

Colofon

Uitgave: © Cordaid, april 2010

Redactie: Valmaakt-Tekst, beeld & geluid

Fotografie: Wilco van Dijen, Karen Mol, Haran Kumar, Henk Meijerink, Paul van den Berg, Frank van Lierde, Rik van der Horst, Arie Kievit, Carola van Heemskerk, Casa de la Mujer en Cordaid.

Ontwerp: Satori
Druk: Koro

Bezoekadres: Lutherse Burgwal 10, 2512 CB Den Haag
Postadres: Postbus 16440, 2500 BK Den Haag

T 070 313 63 00 info@cordaid.nl
F 070 313 63 01 www.cordaid.nl

Bestellingen
Exemplaren van dit jaarverslag kunt u aanvragen bij de Cordaid Service desk: info@cordaid.nl
070 313 63 33

U kunt het jaarverslag ook downloaden op: www.cordaid.nl

Cordaid en partners:

Samen sterk in 37 landen

Cordaid 2009 in het kort:

- 267 medewerkers
- 14 veldkantoren in 8 landen in Afrika en 3 in Azië
- 1186 partnerorganisaties in 37 landen
- 157 miljoen euro besteed
- 23.000 vrijwilligers (groot deel van deze vrijwilligers voert campagne voor de Vastenactie)

Cordaid helpt de mensen in ontwikkelingslanden die dat het hardst nodig hebben. Met onze partnerorganisaties overal ter wereld strijden we tegen armoede en onrecht. Onze partners zijn onmisbaar en daarom staan hun verhalen centraal in dit jaarverslag. Alleen samen kunnen we ervoor zorgen dat mensen op eigen kracht verder kunnen.

Juist dat op eigen benen staan, vindt Cordaid belangrijk. Wij willen mensen niet afhankelijk maken van ontwikkelingshulp, zoals vaak wordt beweerd, maar de meest kwetsbaren n t dat extra steuntje in de rug geven. En niet wij hier in Nederland weten wat het beste voor hen is, maar zijzelf. Daarom werkt Cordaid samen met **1186 lokale organisaties in 37 landen**. Onze lokale partners zitten, soms al ruim 90 jaar, in de meest afgelegen gebieden, kennen de plaatselijke gebruiken en regels, spreken de taal en weten waar het meest behoefte aan is. De medewerkers van ons kantoor in Den Haag zien er op toe dat projecten goed worden uitgevoerd. Niet alleen vanachter hun bureau, maar ook 'in het veld' om te kijken of alles naar wens verloopt.

Lokale partners divers en krachtig

De lokale partners van Cordaid zijn heel divers. Het zijn kerken, overheden, vakbonden, bedrijven, particuliere organisaties en andere nationale en internationale ontwikkelingsorganisaties. Zo werkten we in 2009 op de Filipijnen samen met Silsilah, een organisatie die zich inzet voor meer begrip en tolerantie tussen moslims en christenen in een conflictgebied als Mindanao. We hielpen de mensenrechtenorganisatie HRO in Sri Lanka, die trainingen geeft aan cipiers en gevangenen over mensenrechten. En we steunden ANED, een kleine bank in Bolivia, die leningen geeft aan kleine boerenondernemers zodat ze in hun bedrijfje kunnen investeren. Wat alle partners van Cordaid gemeen hebben is dat zij midden in de samenleving staan. En daar blijven, ook in tijden van oorlog, rampen en honger, om de bevolking -soms met gevaar voor eigen leven- te helpen. Dat is de kracht van onze lo-

kale partners. Voorbeelden van het onmisbare werk van onze partners vindt u in dit jaarverslag.

Stem in beleid

Onze partnerorganisaties voeren niet alleen projecten uit, ze hebben ook een stem in ons beleid. Ze laten weten wat er goed gaat en wat niet, of de juiste keuzes worden gemaakt en of de doelen die we stellen haalbaar zijn. De komende jaren wil Cordaid zich meer dan voorheen inzetten om de politieke besluitvorming te beïnvloeden. We willen structurele veranderingen tot stand brengen en daarvoor samenwerken met verschillende partijen, zowel nationaal als internationaal. De stem van onze partnerorganisaties en van de netwerken waar we in deelnemen, zal nog meer doorklinken in het beleid dat we formuleren en de keuzes die we maken. Ook nodigen we externe deskundigen uit om met ons mee te denken. In juli 2009 gebeurde dat voor het eerst. De kritische inbreng van de deskundigen was zo waardevol, dat we vanaf 2010 een internationale adviesraad van 9 deskundigen structureel mee laten denken over de koers van onze organisatie.

Internationale netwerken

Cordaid maakt deel uit van twee katholieke netwerken: Caritas Internationalis, een wereldwijd samenwerkingsverband van katholieke hulporganisaties, en CIDSE, waarin Europese hulporganisaties zijn verenigd. Samen vormen Caritas Internationalis en CIDSE het grootste netwerk van noodhulp- en duurzame ontwikkelingsorganisaties ter wereld. Door samen op te trekken tegen bijvoorbeeld klimaatverandering staan we sterker. We zijn katholiek, maar dat betekent niet dat we alleen katholieken helpen. Integendeel. Cordaid is er voor iedereen, ongeacht religie, ras of sekse.

Werkterreinen

Cordaid is op vier terreinen actief: **Noodhulp en Wederopbouw**, **Gezondheidszorg**, **Ondernemen** en **Zeggenschap**, wat betekent dat we opkomen voor de belangen van inheemse bevolkingsgroepen, vrouwen, sloppenwijkbewoners en andere mensen die uitgesloten worden. Verder hebben we in 2009 onder andere de slachtoffers van de aardbeving op het Indonesische eiland Sumatra geholpen, zijn we een verloskundigenopleiding in Sierra Leone gestart en hebben we Indiase vrouwen en hun gezinnen aan microkredieten en microverzekeringen geholpen. In Nederland helpen we mensen die bijvoorbeeld buiten hun schuld in financiële problemen zijn geraakt. Ook steunen we particuliere initiatieven van Nederlanders in ontwikkelingslanden.

Fondsen

Als donateur kent u Cordaid van de fondsen **Cordaid Memisa** (structurele gezondheidszorg), **Cordaid Mensen in Nood** (noodhulp, wederopbouw en preventie), **Cordaid Kinderstem** (kinderen in sloppenwijken), **Cordaid Microkrediet** (kleine producenten en ondernemers), **Cordaid Bond Zonder Naam** (armoedebestrijding in Nederland) en **Vastenactie**, waarvoor Cordaid de jaarlijkse campagne voert.

Door uw steun kunnen wij samen met onze partnerorganisaties duizenden mensen helpen. Ook krijgt Cordaid geld van de Nederlandse overheid, de Europese Unie, de Nationale Postcode Loterij en het bedrijfsleven.

Blijvende veranderingen

Om ons doel te bereiken werken we samen met onze partners op verschillende niveaus. Op dorpsniveau doen we aan **directe armoedebestrijding** door praktische hulp te bieden in de vorm van medicijnen, zaaigoed of kleine leningen. Door ook personeel op te leiden en trainingen te geven, helpen we de **maatschappij op te bouwen**. En we doen aan **beleidsbeïnvloeding**: door bijvoorbeeld vakbonden of belangenorganisaties van kleine Afrikaanse boeren te steunen oefenen we druk uit op politici en beleidsmakers in binnen- en buitenland. Natuurlijk gaat er wel eens wat mis, natuurlijk duurt het soms langer dan gehoopt, maar uiteindelijk willen we dat de levens van mensen in ontwikkelingslanden blijvend veranderen en dat onze hulp niet langer nodig is.

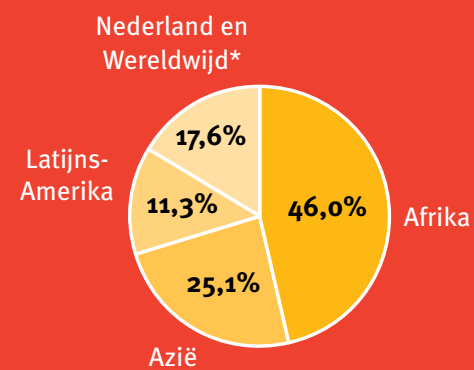
Cordaid wereldwijd actief

BESTEDING IN €

Afrika	€ 72,2 miljoen
Azië	€ 39,4 miljoen
Latijns-Amerika	€ 17,8 miljoen
Nederland en Wereldwijd	€ 27,6 miljoen

BESTEDING IN %

* "Wereldwijd" zijn projecten die niet specifiek gebonden zijn aan een continent (dit kan bijvoorbeeld een bijdrage zijn aan het Caritas-netwerk).

Sierra Leone in het kort:

- Sierra Leone is 2x zo groot als Nederland.
- Het heeft ongeveer 6 miljoen inwoners.
- Mannen worden gemiddeld 40 jaar oud, vrouwen 43.
- 50- 70% van de bevolking leeft van minder dan 1 dollar per dag.

In Sierra Leone heerste van 1991 tot 2002 een bloedige burgeroorlog. Zeker 50.000 mensen kwamen daarbij om het leven. Nog eens duizenden anderen werden verkracht of verminkt: hun armen en/of benen werden afgehakt. Sierra Leone is een van de armste landen ter wereld met een zeer hoge moeder-en kindsterfte.

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken, UNDESA en UNDP

Zorg voor moeder en kind in Sierra Leone

“Ik wil de mensen op het platteland hoop geven”

In Sierra Leone sterven elk jaar duizenden vrouwen door complicaties tijdens de zwangerschap of bevalling. Een van de oorzaken is een gebrek aan verloskundigen. Cordaid Memisa en partnerorganisatie Medical Research Centre (MRC) zijn daarom een verloskundigenopleiding gestart. De school staat in Makeni, op het platteland van Sierra Leone. De opleiding is populair: 150 studenten hebben zich aangemeld, 72 van hen zijn met hun studie gestart, veel meer dan verwacht.

Abdul Kareem Jalloh, de directeur van MRC, is dan ook met recht trots op ‘zijn’ school. “Na een selectie zijn de eerste 72 studenten in januari 2010 begonnen met hun opleiding.” Jalloh geeft vanuit Freetown, de hoofdstad van Sierra Leone, leiding aan ongeveer 100 medewerkers. Met zijn allen, en met hulp van Cordaid Memisa, proberen ze de gezondheidszorg in zeer afgelegen gebieden in Sierra Leone te verbeteren. En dat is hard nodig, want de kwaliteit van die zorg is erbarmelijk. Bijna al het geschoolde medisch personeel ontvluchtte het land tijdens de jarenlange burgeroorlog. Met als resul-

taat dat er nu veel te weinig artsen, verpleegkundigen en verloskundigen zijn.

Hoogste moeder- en kindsterfte ter wereld

Sierra Leone heeft, samen met Afghanistan, de hoogste moeder- en kindsterfte ter wereld. Elk jaar overlijden duizenden vrouwen en kinderen aan malaria, tuberculose of aan complicaties voor, tijdens of na de bevalling. Vooral op het platteland is de situatie voor zwangere vrouwen schrijnend, omdat de weinige verloskundigen die er zijn liever in de stad dan in een gehucht werken. Zwangere vrouwen zijn daarom aangewezen op andere ervaren moeders of een TBA, een *Traditional Birth Attendant*, een traditionele verloskundige die vaak te weinig medische kennis heeft. Als er complicaties te verwachten zijn of tijdens een bevalling optreden, moet een vrouw eigenlijk naar een medische hulppost of ziekenhuis worden gebracht, maar de afstanden zijn te groot en de transportkosten te hoog voor de straatarme bevolking. Daarom bevallen veel vrouwen thuis, met alle risico's van dien.

Sierra Leone, Makeni
 Studente krijgt les op het opleidingsinstituut voor verloskundigen dat door Cordaid Memisa en partnerorganisatie MRC is opgericht.

Cordaid Memisa 2009
(bedragen x 1.000)

Totaal inkomsten¹⁾: € 16.542

Totaal uitgaven¹⁾: € 13.887

Aantal actieve donateurs: 138.672

1) inkomsten Nationale Postcode Loterij bedraagt € 0,5 miljoen

Hoop geven

“Ik wil mijn land helpen opbouwen”, zegt Abdul Kareem Jalloh, “daarom ben ik na de oorlog met mijn vrouw teruggekeerd naar Sierra Leone. Hier ben ik nodig. Ook al zou ik maar één vrouw het leven redden, dan geeft dat al voldoening.” De directeur van MRC reist zelf veelvuldig naar Makeni en andere afgelegen dorpen. “Omdat ik de mensen daar hoop wil geven. En natuurlijk ook om te kijken hoe het gaat met ‘mijn’ school.”

Verloskundigenopleiding in Makeni

Tot nu toe was er alleen in de hoofdstad Freetown een opleidingsinstituut voor verloskundigen. “Met het tempo waarin studenten werden opgeleid, 25 per jaar, zou het nog 40 jaar duren voordat het tekort aan verloskundigen was opgelost. En dan was het nog maar de vraag of die verloskundigen wel op het platteland zouden willen werken”, aldus Jalloh. Daarom heeft MRC samen met Cordaid Memisa besloten juist in het afgelegen Makeni een school te bouwen.

Medical Research Centre (MRC) Sierra Leone:

MRC is opgericht in 1979 met het doel de gezondheidszorg in zeer afgelegen gebieden te verbeteren. Cordaid steunt MRC sinds 2006.

In 2009 heeft MRC met steun van Cordaid het volgende bereikt:

- Er is (spoedeisende) hulp mogelijk in de meest afgelegen gebieden, onder andere doordat er een radio alarmeringssysteem op zonne-energie in gebruik is genomen
- Plattelandsklinieken hebben medicijnen op voorraad waar er voorheen een gebrek was
- Er is een nieuw, goed werkend gezondheidsplan opgesteld voor alle districten
- De verloskundigenopleiding in Makeni is gestart

* De inkomsten van de particuliere markt zijn tegen het eind van het jaar hoger uitgevallen dan begroot, waardoor de uitgaven achterblijven ten opzichte van de inkomsten. Dit zal in 2010 worden rechtgetrokken.

wen. Vooral vrouwen uit de streek worden aangemoedigd zich in te schrijven. “Ze kunnen bij ons aan de opleiding beginnen als ze basis verpleegkundige zijn met 5 jaar ervaring. De opleiding in Freetown neemt alleen hoger opgeleide verpleegkundigen aan. Daar staat tegenover dat de studie langer duurt, zodat ze aan het eind van de rit toch volledig gediplomeerd zijn. En om te zorgen dat het voor iedereen betaalbaar is, krijgen alle studenten een studiebeurs en een maandelijkse bijdrage in de kosten voor levensonderhoud.”

Abdul Kareem Jalloh

Te weinig overheidsbemoedening

De regering van Sierra Leone is enthousiast over de school in Makeni. President Ernest Koroma zei in een toespraak tot het parlement het al helemaal voor zich te zien: over twee jaar zouden er genoeg verloskundigen zijn! MRC-directeur Jalloh is blij met de presidentiële steun, maar noemt die ook ietwat kortzichtig. “De president vergat dat je wel kwaliteit moet leveren. Je moet de studenten een gedegen opleiding geven, anders heb je nog niks aan ze. Ook ziet de regering nog niet genoeg in dat samenwerking tussen verschillende ministeries nodig is om structurele oplossingen te vinden voor de problemen in de gezondheidszorg.”

Braindrain voorkomen

Toch is het juist de overheid die er straks voor moet zorgen dat de verloskundigen van Makeni niet naar de stad of het Westen trekken, de zogeheten braindrain. De eerste twee jaar nadat ze zijn afgestu-

deerd bestaat dat gevaar niet, omdat de studenten een contract hebben moeten ondertekenen waarin staat dat ze na afloop van hun studie minimaal twee jaar op het platteland blijven werken. De overheid betaalt hun salaris. “Na die twee jaar moet de overheid het helemaal van ons overnemen”, zegt Jalloh. “Die moet ervoor

“Door Cordaid Memisa hebben we geleerd om te zoeken naar structurele oplossingen. Het opleiden van medisch personeel is zo’n oplossing.”

zorgen dat de verloskundigen bijvoorbeeld een extra toeslag bovenop hun inkommen krijgen en dat er voorzieningen komen zoals scholen voor hun kinderen, anders gaan ze weg.” Ook moet de overheid zorgen dat de school straks financieel gezond blijft. Daar wordt nu al, samen met MRC, hard aan gewerkt,

bijvoorbeeld door de school op zonne-energie te laten draaien en klaslokalen te verhuren. En de overheid is bezig met de invoering van plattelandstoelagen voor belangrijke gezondheidswerkers, zoals verloskundigen, die in afgelegen gebieden werken.

Toekomst

De hoge moeder- en kindsterfte zal zeker niet van de ene op de andere dag zijn opgelost, weet MRC-directeur Jalloh. “Maar wij zullen er ook in 2010 alles aan doen om het cijfer omlaag te krijgen. We gaan door met waar we mee bezig zijn, zoals het geven van voorlichting om het aantal tienerzwangerschappen terug te dringen. En natuurlijk zullen we er op toezien dat de studenten in Makeni goede verloskundigen worden.”

Leontien Borsato bezoekt de verloskundigenopleiding in Makeni.

I ♥ mama

In mei 2009 vroeg Cordaid Memisa onder het motto I ♥ mama aandacht voor het schrikbarende tekort aan verloskundigen in Sierra Leone en voor de verloskundigenopleiding in Makeni (zie voorafgaand artikel). Leontien Borsato, zelf moeder van 3 kinderen, reisde voor I ♥ mama naar Sierra Leone. “Alle moeders, waar ook ter wereld, hebben het recht om op een veilige, gezonde manier te bevallen en om hun kindje liefdevol in hun armen te kunnen nemen na de geboorte. Ze hebben recht op hygiëne, zorg, ervaring en kennis. Ze hebben het recht om te overleven. Ik ben dan ook blij dat ik gezien heb hoe Cordaid Memisa zich hiervoor inzet.”

I ♥ mama heeft 260.461,- euro opgebracht. Met een deel van dit bedrag konden op 5 januari 2010 72 studenten (69 vrouwen en 3 mannen) beginnen met de opleiding tot verloskundige!

Cordaid en gezondheidszorg

Ook arme mensen in afgelegen gebieden hebben recht op goede gezondheidszorg, maar krijgen die zorg vaak niet. De medewerkers van de afdeling Gezondheid & Welzijn en hun lokale partners in ontwikkelingslanden brengen daar verandering in. Met geld van Cordaid Memisa leiden we verloskundigen op, doen we aan hiv/aids- en malariabestrijding en geven we voorlichting. Ook helpen we vakbonden in hun strijd voor betere salarissen en werkomstandigheden voor het medisch personeel. En we maken patiënten mondiger. Zo zorgen we ervoor dat vooral kwetsbare groepen als vrouwen, kinderen, mensen met een handicap en ouderen de zorg krijgen die ze verdienen.

Malawi, Katema
Mary Sibandi van partnerorganisatie College of Medicine praat met de bestuurder van een fietsambulance. Met de fietsambulance worden zwangere vrouwen uit geïsoleerde dorpen naar het ziekenhuis vervoerd als zich complicaties voordoen.

Wat deden we in 2009 op het gebied van gezondheidszorg?

• Betere toegang tot gezondheidszorg

In veel ontwikkelingslanden is de gezondheidszorg onder de maat door gebrek aan kennis, geld, infrastructuur en personeel. Om die zorg te verbeteren, werkt Cordaid sinds 2003 met Performance Based Financing (PBF). Dat betekent dat gezondheidscentra zoals ziekenhuizen zelf bepalen hoe ze de kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg in hun gebied verbeteren. Ze krijgen geld van Cordaid op basis van behaalde resultaten; als de resultaten tegenvallen, krijgen ze minder geld. De PBF-benadering wordt inmiddels in zeven landen toegepast. In 2009 heeft Cordaid 13 nieuwe projecten gefinancierd die gebruik maken van de PBF-benadering. Meer dan 2 miljoen mensen zullen hiervan profiteren.

Ook het tekort aan medisch personeel wordt door Cordaid aangepakt. In Zambia bijvoorbeeld staat Cordaid de vakbond voor verpleegkundigen, ZUNO, bij. ZUNO zet zich onder andere in voor betere salarissen en secundaire arbeidsvoorwaarden (carrièreperspectieven, huisvesting, trainingen) voor personeel in de gezondheidszorg. In Afghanistan en Sierra Leone helpen we partnerorganisaties om meer medisch personeel op te leiden. In 2009 heeft Cordaid tien nieuwe projecten ondersteund die een bijdrage leveren aan de training van gezondheidspersoneel. Hierdoor worden ongeveer 1600 gezondheidswerkers opgeleid of bijgeschoold.

De resultaten van betere toegang tot gezondheidszorg in 2009

- Projecten in: Afrika (9 landen) en Azië (3 landen)
- Cordaid werkt samen met 135 partners
- In 2009 werd € 26,9 miljoen besteed*
- Daarmee zijn circa 8.920.000 mensen bereikt

• Zorg voor kwetsbare groepen

Ook in ontwikkelingslanden is sprake van vergrijzing. In 2050 is ongeveer een kwart van de bevolking in Azië en Latijns-Amerika, en tien procent van de bevolking in Sub-Sahara Afrika, ouder dan zestig jaar. Ouderen in ontwikkelingslanden zijn extra kwetsbaar omdat sociale structuren veranderen. Zo trekken veel jongere familieleden weg, op zoek naar werk, of -zoals in Afrika veel gebeurt- ze sterven aan aids. Daardoor staan ouderen er alleen voor, maar vaak wél met de zorg voor kleinkinderen van wie de ouders zijn gestorven.

Cordaid ondersteunt ouderenorganisaties die opkomen voor de rechten van ouderen in Bangladesh, India, de Filipijnen, Oeganda en Tanzania. Dat doen we samen met HelpAge International, een wereldwijd netwerk van ouderenorganisaties. Cordaid helpt partners om de positie van ouderen in de dorpen te verbeteren, maar ook om druk uit te oefenen op regeringen zodat die zorgen voor betere (financiële) voorzieningen voor de ouderen in hun land. In de dorpen helpen we ouderen om zich te organiseren (bv. om samen kippen te gaan houden of theatervoorstellingen te maken). Zo verdienen de ouderen wat geld en blijven ze actief in de gemeenschap. Volgens een medewerker van HelpAge International loont het steunen van ouderen. "Ouderen gaan behoedzaam met hun pensioentje om en besteden het aan dagelijkse levensbehoeften voor hun familie en schooluniformen voor de kleinkinderen."

De resultaten van zorg voor kwetsbare groepen in 2009

- Projecten in: Afrika (4 landen), Azië (3) en Latijns-Amerika (2)
- Cordaid werkt samen met 106 partners
- In 2009 werd € 7,0 miljoen besteed*
- Daarmee zijn 149.000 personen bereikt

• Zorg en preventie voor mensen met hiv/aids

Het IMPACT programma voor preventie en behandeling van hiv/aids onder spuitende drugsgebruikers in Bandung, op het Indonesische eiland Java, is een voorbeeld van de hiv/aids aanpak van Cordaid. We voeren dit programma sinds 2006 samen uit met de universiteiten van Nijmegen, Maastricht en Antwerpen. En dat is en blijft hard nodig, zo vertelt Reinout van Crevel van IMPACT. "Verschillende hiv-besmette drugsgebruikers vertelden me dat ze eind jaren negentig, toen ze begonnen met spuiten, niet eens wisten wat aids was. Ook nu nog kloppen hiv-geïnfecteerden vaak pas bij het ziekenhuis aan als ze al bijna dood zijn. Van elke vijf patiënten die wij met aidsremmers behandelen, is er binnen een half jaar één dood." In Bandung zijn verschillende partijen betrokken bij IMPACT: het universitaire ziekenhuis Hasan Sadikin, de verslavingskliniek, gemeentelijke gezondheidsdiensten, het gevangeniswezen, andere maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen. De medewerkers van IMPACT bieden niet alleen praktische hulp, maar doen ook onderzoek. Tijdens de International Congress on Aids in Asia and the Pacific (ICAAP) in augustus 2009 hebben zij presentaties gegeven over de hiv/aids epidemie in Indonesië. Zo is ook bij anderen de kennis over (de omvang van) de epidemie toegenomen.

De resultaten van zorg en preventie voor mensen met hiv/aids in 2009

- Projecten in: Afrika (6 landen) en Azië (1)
- Cordaid werkt samen met 85 partners
- In 2009 werd € 8,4 miljoen besteed*
- Daarmee zijn 1.020.000 mensen bereikt

* De bestedingen worden gefinancierd uit particuliere inkomsten, overige inkomsten uit oveheidssubsidies en acties van derden.

Een greep uit de plannen voor 2010:

- In 2010 zet Cordaid zich in voor de oprichting van een regionaal kenniscentrum in Rwanda voor de ontwikkeling van PBF (Performance Based Financing) initiatieven in Kameroen, Burundi, de Democratische Republiek Congo, Zambia, Tanzania en de Centraal Afrikaanse Republiek. De Europese Unie geeft subsidie voor dit project.
- We investeren in onderzoek op het gebied van PBF en organiseren een aantal trainingen voor organisaties in ontwikkelingslanden. Ook willen we onze kennis op het gebied van Performance Based Financing delen met andere partijen. Cordaid is bijvoorbeeld lid van het IHPPN-netwerk, waarin ook de Wereldgezondheidsorganisatie WHO en verschillende kennisinstituten zitten. Dergelijke samenwerkingsverbanden worden in 2010 verder uitgebreid.
- In Zambia en Sierra Leone gaan we onze partnerorganisaties verder versterken, onder andere op het gebied van financieel management.

Wat kan beter?

In mei 2009 werd de financiële steun aan het ministerie van gezondheid in Zambia door onder andere Nederland, Zweden en de EU stopgezet. Dit gebeurde na een groot financieel schandaal. Maar omdat ongeveer 75% van het gezondheidsbudget van Zambia van donoren komt, waren de gevolgen groot. Cordaid heeft continu overleg gevoerd met de Nederlandse ambassade en met partners in Zambia, en de partners ook geholpen om druk uit te oefenen op hun regering om een oplossing te vinden. In december 2009 is de hulp aan Zambia hervat, nadat 11 verdachten waren aangehouden en berecht en nadat het Zambiaanse ministerie van gezondheid maatregelen had genomen om het verduisteren van geld in de toekomst te voorkomen.

India, Ahmedabad
 Geeta en Santa zijn bouwvakkers in de sloppenwijk Gomtipur.
 Dankzij de steun van SEWA en Vimosewa kunnen ze geld lenen voor
 bouw materiaal en hebben ze nu een ziektekostenverzekering en
 pensioen.

India in het kort:

- India is ongeveer 80 x zo groot als Nederland.
- Het heeft bijna 1,2 miljard inwoners.
- Mannen worden gemiddeld 62 jaar oud, vrouwen 65.
- Ruim een derde van de Indiase bevolking moet rondkomen van minder dan 1 euro per dag.

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken, UNDESA en UNDP

Microverzekeringen India: gat in de markt

“Dat de allerarmsten kunnen sparen, investeren én zichzelf kunnen verzekeren... dat geloofde niemand!”

India is een land van tegenstellingen. Het heeft na China de snelst groeiende economie van de wereld, buitenlandse investeerders staan in de rij om zaken te doen en Indiase producten zijn overal te vinden. Maar India is ook nog steeds een ontwikkelingsland waarin meer dan 450 miljoen mensen moeten rondkomen van minder dan 1 euro per dag. Eén derde van alle armen in de wereld leeft in India. Cordaid Microkrediet en partnerorganisaties SEWA en Vimosewa zorgen ervoor dat ook de allerarmsten verzekerd zijn van een goed inkomen, pensioen en ziektekosten.

India's economische groei wordt in grote mate veroorzaakt door de miljoenen armen in de zogeheten informele sector. Zij houden de landbouw, de textielindustrie, de mijnbouw, de vastgoedsector, de lokale handel en de dienstensector draaiende. Maar ze doen dat zonder enige vorm van bescherming. Stel dat een bouwvakker zijn been breekt. De kinderen en volwassenen die afhankelijk zijn van de paar roepie die hij per dag verdient, hebben het dan maandenlang nog harder te verduren.

Microfinanciering helpt

Microfinanciering, zo is de afgelopen decennia gebleken, is één van meest succesvolle middelen om mannen, vrouwen en jongeren in de

informele sector uit de structurele armoede te halen. Cordaid zet daarom zwaar in op microfinanciering in India. In 2009 steunden we direct en indirect 82 MFI's, microfinancieringsorganisaties, in heel India, allemaal gericht op kleine ondernemers uit de informele sector. Sommige organisaties hebben een winstoogmerk, andere hebben dat niet. Maar alle partners hebben een sociale missie en werken daar waar commerciële banken het laten afweten: in de sloppenwijken of in de afgelegen dorpen en geïsoleerde gemeenschappen.

Steun aan vrouwen

Miraj Chatterjee staat aan het hoofd van Vimosewa, het verzekeringsprogramma van SEWA, de vakbond van kleine ondernemers. Verzekeringen? Jazeker, want microfinanciering is meer dan alleen microkrediet. Het gaat erom de allerarmste gezinnen te voorzien van kwalitatief goede financiële producten en diensten. Niet alleen leningen dus, maar ook spaarproducten, verzekeringen en pensioenen. Vimosewa richt zich, net zoals de meeste microfinancieringsorganisaties, specifiek op vrouwen. Chatterjee: “Omdat vrouwen in India het meest worden uitgesloten en het armst zijn. En omdat vrouwen, meer dan mannen, investeren in zorg voor de ander, in onderwijs, in het gezin, in de gemeenschap. Vrouwen sluiten meestal als groep een lening af, stimuleren elkaar om te sparen en wie een keer niet kan

India, Ahmedabad
Medewerkster Shama van onze partnerorganisatie Vimosewa bezoekt vrouwen die een microverzekering hebben afgesloten in Shahpur, een van de grootste sloppenwijken van Ahmedabad. Ze helpt de vrouwen met het indienen van claims.

Cordaid Microkrediet 2009
(bedragen x 1.000)

Totaal inkomsten: € 935

Totaal uitgaven*: € 549

Aantal actieve donateurs: 4.182

aflussen of de premie betalen, wordt door de andere leden geholpen. Risico's worden gezamenlijk gedragen. Door vrouwen te steunen, verbeter je niet alleen hun eigen positie, maar verander je ook de scheve verhoudingen in de samenleving."

Armen kunnen sparen

Dat het werkt, heeft Chatterjee de afgelopen 25 jaar zelf kunnen ervaren. "Door ons hebben vrouwen een stem gekregen. En rechten. Eindelijk wordt erkend dat de miljoenen vrouwen uit de informele sector onmisbaar zijn voor India. Ook hebben wij bewezen dat arme vrouwen wel degelijk kunnen sparen en leningen kunnen terugbetalen.

Al die tijd lieten de commerciële banken hen links liggen en pas nu zie je dat ze belangstelling beginnen te krijgen voor arme vrouwen. Helemaal zien de banken hen vooral als melkkoe, als mensen aan wie geld valt te verdienen. Ze hebben niet de sociale drijfveer die wij hebben."

Chatterjee is er trots op dat Vimosewa heeft aangetoond dat arme vrouwen en hun gezinnen te verzekeren zijn. "Levensverzekeringen, ziekteverzekeringen en andere producten die armen in staat stellen om zich in te dekken tegen pech en onheil, dat was vroeger gewoon ondenkbaar. Wij laten zien dat het kan."

SEWA en Vimosewa in India:

SEWA, de Self Employed Women's Association, is een soort vakbond voor vrouwen die werkzaam zijn in de informele sector en minder verdienen dan 20 roepie (circa 31 eurocent) per dag. SEWA heeft 1 miljoen leden in negen Indiase deelstaten.

Vimosewa verzekert SEWA-leden. Vimosewa biedt de volgende producten aan:

- Microlevensverzekering met spaarcomponent
- Gezondheidsverzekering met een dekking tot maximaal 50.000 roepie (ongeveer 770 euro)
- Veevastelverzekering (in Rajasthan) en een noodweerverzekering (in Gujarat)

Cordaid en Vimosewa werken sinds begin 2008 samen. Door die samenwerking zijn 126.000 vrouwen die als losse arbeider in de bouw werken, van de straathandel of andere kleinschalige economische activiteiten leven, voorzien van een (kleine) dekking tegen ziektekosten. Daarmee kan in ieder geval een deel van de rekeningen betaald worden wanneer zij of gezinsleden ziek worden.

* De inkomsten van de particuliere markt zijn tegen het eind van het jaar hoger uitgevallen dan begroot, waardoor de uitgaven achterblijven ten opzichte van de inkomsten. Dit zal in 2010 worden rechtgetrokken.

Het verhaal van Chanchiben

Als voorbeeld noemt Chatterjee de jonge, gehandicapte Chanchiben die ze jaren geleden tegenkwam in het dorpje Vichiya. Chanchiben behoort tot de laagste kaste, die van de onaanraakbaren, de Dalits. Ze bezat niets en werd behandeld als oud vuil. "Wij kwamen erachter dat ze gezondheidswerker wilde worden. Toen we haar serieus namen en gingen zoeken naar trainings- en financieringsmogelijkheden, werden we vierkant uitgelachen, zelfs door haar eigen familie. En de mensen uit de hogere kastes zeiden: 'Als zij ooit ziek gaat verzorgen, dan is ze de laatste van wie we geneesmiddelen willen'. Tegenwoordig is ze 'de dokter' van het dorp en drinkt ze samen met degenen die haar ooit uitscholden. Heb je enig idee wat dat betekent, dat iemand van een hogere kaste drinkt met een kasteloze? Ze heeft haar eigen huis, gefinancierd met een lening van SEWA. En ze is *agheevan*, een medewerker van SEWA die in vijf verschillende dorpen ziekteverzekeringen afsluit, premies int en uitbetalingen doet voor arme boerinnen en ondernemers. Een tijdje geleden sprak ze voor een volle Taj Mahal over haar werk en haar ervaringen. In de zaal zaten ook de dorpsbewoners die zoveel jaar terug moesten proesten van het lachen bij de gedachte dat Chanchiben een opleiding zou volgen. Als iemand het werk en het belang van SEWA belichaamt, van microfinanciering en microverzekering, dan is zij het wel."

Miraj Chatterjee

Allerarmsten blijven doelgroep

Microfinanciering mag dan helemaal 'in' zijn, toch wordt er nog maar een fractie van de armen in India bediend. Veel banken en commerciële verzekeraars vinden die doelgroep niet interessant genoeg. "De medewerkers van SEWA en Vimosewa steken zo veel tijd en energie in de relatie met hun klanten, dat de organisatiekosten erg hoog liggen en de winstmarge erg klein is. SEWA en Vimosewa zijn als het ware gevormd door het bloed, het zweet en de tranen van miljoenen vrouwen", aldus Chatterjee. "Natuurlijk zijn er ook vrouwen die overstappen naar de commerciële banken of verzekeraars. Omdat ze genoeg onderpand hebben, grotere leningen willen die wij niet verstrekken, niet behandeld willen worden in de ziekenhuizen waar Vimosewa mee samenwerkt, omdat ze een hogere vergoeding van bepaalde ziektekosten willen of om een andere reden. Die overstap is oké. Hoe normaler financiële dienstverlening aan armen uit de informele sector wordt, hoe beter. Wij blijven ons concentreren op de mensen die nog altijd buiten de boot vallen."

"De medewerkers van Cordaid weten veel van microfinanciering en van India. Door hun hulp hebben wij kunnen groeien."

Dit artikel is een bewerking van een bijdrage van Frank van Lierde.

Prinses Máxima op de Microfinance India Summit

Prinses Máxima over microfinanciering

Van 26 tot 28 oktober 2009 werd in de Indiase stad Delhi de *Microfinance India Summit* gehouden. Organisator van deze bijeenkomst was Cordaid partner ACCESS Development Services. De ruim 800 deelnemers uit de hele wereld bogen zich over het thema 'doing good and doing well': hoe zorg je er als microfinancieringsorganisatie (MFI) voor dat je bedrijf gezond is en je tegelijkertijd je sociale taken vervult?

Een van de sprekers op de bijeenkomst was prinses Máxima, die zich al jarenlang bezighoudt met het onderwerp microkrediet en zich wereldwijd inzet om financiële diensten voor iedereen toegankelijk te maken. Tijdens haar toespraak benadrukte de prinses hoe belangrijk de microfinancieringssector is voor het bestrijden van armoede. Maar met alleen microkredieten los je het armoedeprobleem niet op, zei ze. MFI's moeten oog hebben voor nieuwe ontwikkelingen en hun dienstverlening verruimen. Meer en betere spaarmogelijkheden invoeren voor de mensen met een laag inkomen bijvoorbeeld. En microfinanciering aanbieden in combinatie met programma's op het gebied van huisvesting, energie, gezondheid, water en sanitatie. Met zo'n gecombineerde aanpak bereik je meer, aldus prinses Máxima.

Cordaid en ondernemen

In bijna alle ontwikkelingslanden leeft de meerderheid van de bevolking van de landbouw. Cordaid helpt boerenondernemers om hun productie te verbeteren en een grotere afzetmarkt te krijgen voor bijvoorbeeld hun koffie, noten of honing. Samen met onze partnerorganisaties maken we ons sterk voor de verbetering van de positie van kleine producenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika en ijveren we voor een eerlijke internationale handel. Daarnaast proberen we kleine ondernemers toegang te geven tot microfinanciering. Cordaid leent of schenkt geld aan microfinancieringsinstellingen (MFI's) in ontwikkelingslanden. Deze MFI's, onze partners, zorgen ervoor dat ondernemers -zowel boeren als kleine ambachtslieden- een krediet, werk-kapitaal of verzekering krijgen. Via uw steun aan Cordaid Microkrediet helpt u mee om kleine ondernemers een beter en duurzamer bestaan te geven.

Malawi, Lilongwe
Eliza Kasakula (37), moeder van 4 kinderen, begon met het verkopen van snoepjes op straat. Door leningen van Cordaid's partnerorganisatie Fincoop kon ze haar handel uitbreiden. Eliza heeft nu een eigen winkel en een eettentje.

Een greep uit de plannen voor 2010:

- Cordaid zal de komende jaren verder inzetten op het versterken van de honingketen in Zambia. Zo zal er in 2010 een lokaal fonds opgezet worden om meer honingverwerkende bedrijven toegang tot leningen te geven, zodat nog meer bijhouders hun honing tegen een goede prijs kunnen verkopen.
- In 2010 zal de kersverse *Social Microfinance Foundation* daadwerkelijk starten met haar werk (voor meer informatie zie p.19). Cordaid dekt hiermee de opstartkosten en het eerste kapitaal. Het fonds is zelf verantwoordelijk voor de verdere uitbreiding van haar activiteiten en voor de fondsenwerving. Uiteindelijk streeft het fonds naar een jaarlijks budget van 4 miljoen euro voor projecten in -om te beginnen- 12 landen.

Wat deed Cordaid in 2009 op het gebied van ondernemen?

• Versterken boerenondernemers

Cordaid helpt kleine (agrarische) producenten om duurzaam te produceren, dus met aandacht voor het milieu, de rechten van werknemers en eerlijke prijzen. We proberen de positie van boerenondernemers te verbeteren door het geven van praktische steun én door uitwisseling van kennis en ervaring en lobby bij overheden en bedrijven.

Zo steunen we bijvoorbeeld bijhouders in Zambia. Bewoners van het bosrijke noordwesten van Zambia doen van oudsher aan bijenteelt. Ze hangen eenvoudige bijenkorven in de bomen en wachten totdat de honing en de bijenwas gewonnen kunnen worden. De laatste jaren is de honingsector in Zambia zich in rap tempo aan het ontwikkelen. Door de introductie van moderne bijenkasten die op de grond staan, is de honingopbrengst en de kwaliteit van de honing aanzienlijk verbeterd. Ook kunnen vrouwen nu honing produceren waardoor de inkomsten van huishoudens stijgen.

Cordaid is sinds 2006 actief binnen de honingsector in Zambia. In 2009 hebben we in totaal 307.161 euro gedoneerd en 255.000 euro geleend aan de sector. Dat geld is gegaan naar een vereniging van zo'n 10.000 bijhouders, twee organisaties die bijhouders trainen, een organisatie die bedrijfsondersteuning biedt en drie honingverwerkende bedrijven. Het doel is om een hogere en kwalitatief betere productie te krijgen, stabielere prijzen te realiseren, betrouwbare afzetmarkten te ontwikkelen en goede dienstverlening te geven aan alle partijen in de honingketen.

• Versterken en uitbouwen van microfinanciering

Een tweede belangrijk onderdeel van ons werk is dat we samen met lokale organisaties kleine ondernemers toegang tot microfinanciering geven. Met microfinanciering bedoelen we niet alleen microkredieten, maar ook verzekeringen en spaarproducten. Onze doelgroep zijn de allerarmsten in de wereld, onder andere in India (zie het artikel over Vimosewa op de vorige pagina's). Microfinanciering is een goed middel om de inkomenspositie van armen te verbeteren. In veel ontwikkelingslanden zie je dan ook een toename van het aantal MFI's, microfinancieringsinstellingen, die hun producten aan de man proberen te brengen. Probleem is echter dat de meeste MFI's nog in de beginfase van hun ontwikkeling zitten en vanwege hun gebrek aan ervaring en de weinige winst die ze maken (nog) geen financiering krijgen van lokale banken of internationale investeerders. Zeker als de allerarmsten de potentiële klanten van een MFI zijn, schrikken zij ervoor terug om geld te steken in een MFI. Want, zo redeneren deze banken en investeerders, zien we dat geld dan ooit terug? Ook hebben beginnende MFI's behoefte aan technische assistentie voor ondermeer het beheer van hun portefeuille, productontwikkeling, training en opleiding van personeel, risicoanalyses, dataverwerking en interne controle. Cordaid geeft beginnende MFI's de hulp die ze nodig hebben, al zo'n 15 jaar. Voortbouwend op onze kennis, ervaring en contacten hebben we in 2009 het initiatief genomen voor de oprichting van de *Social Microfinance Foundation*, een fonds voor startende MFI's in Afrika en Azië. In de *Social Microfinance Foundation* werken we samen met 11 ervaren partners, zoals Microsave, Friends of Women's World Banking, EDA Services in India, CARD in Filippijnen, AMFIU in Oeganda en MAIN in Ethiopië. Samen bouwen we aan een sterke, sociale microfinancieringssector die vervolgens zoveel mogelijk de allerarmsten voorziet van spaarproducten, microverzekeringen of kleine leningen.

Wat kan beter?

In 2009 heeft Cordaid de samenwerking met Asmitha, een microfinancieringsinstelling (MFI) in India, opgezegd. Als partner van Asmitha werden wij gevraagd om goedkeuring te verlenen aan een investering van een groot investeringsfonds in Asmitha. Cordaid weigerde dat, omdat de directrice van Asmitha een bonus van omgerekend 2,5 miljoen dollar (ongeveer 1,83 miljoen euro) aan deze deal over zou houden. Cordaid vindt het schrijnend dat een MFI beweert er voor de armen te zijn, terwijl de directrice zichzelf ondertussen excessief verrijkt. Wij kunnen en willen ons hier niet mee associëren.

De resultaten van het versterken van boerenondernemers in 2009

- Projecten in: Afrika (7 landen), Azië (4) en Latijns-Amerika (5)
- Cordaid werkt samen met 206 partners
- In 2009 werd € 14,8 miljoen besteed
- Daarmee zijn 366.000 mensen bereikt

De resultaten van het versterken en uitbouwen van microfinanciering in 2009

- Projecten in: Afrika (7 landen), Azië (4) en Latijns-Amerika (4)
- Cordaid werkt samen met 89 partners
- In 2009 werd € 13,1 miljoen besteed
- Daarmee zijn 510.000 mensen bereikt

* De bestedingen worden gefinancierd uit particuliere inkomsten, overige inkomsten uit oveheidssubsidies en acties van derden.

Vastenaktie 2009 in teken van sojateelt Brazilië

Brazilië in het kort:

- Brazilië is 205 x zo groot als Nederland.
- Het heeft zo'n 194 miljoen inwoners.
- Mannen worden gemiddeld 68 jaar oud, vrouwen 76.
- 7,5% van de inwoners leeft van minder dan 1 dollar per dag.

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken, UNDESA en UNDP.

Brazilië, Majary
Gilson Rego van partnerorganisatie CPT spreekt met Dona Raimunda over haar landrechten.

Vastenaktie Cordaid 2009
(bedragen x 1.000)

Totaal inkomsten: € 5.422

Totaal uitgaven: € 5.975

Aantal actieve donateurs: 72.652

Ontmoet de ander was het thema van de Vastenaktie in 2009. In heel Nederland voerden parochies actie voor de kleine boerenondernemers en indianen uit het Braziliaanse Amazonegebied. Zij worden van hun land verdreven door sojaproducten die er plantages willen aanleggen. Gilson Rego van onze partnerorganisatie CPT helpt de bewoners in hun strijd tegen deze sojaboeren.

“De grote sojaproducten trekken zich van niemand iets aan. Ze willen maar één ding: in het bezit komen van grote lappen grond om soja te verbouwen. Om hun doel te bereiken, zetten ze de bewoners van het Amazonegebied onder druk. Dorpen worden aangevallen, huizen in brand gestoken en lokale leiders met de dood bedreigd”, zegt Gilson Rego. “CPT, Comissão Pastoral da Terra (Commissie voor het Landpastoraat), komt op voor de kleine boeren en indianen.

We laten de wereld weten wat er hier gebeurt. We strijden voor de landrechten van de oorspronkelijke bevolking en geven juridische hulp aan de bewoners die zich verzetten tegen de sojaboeren.”

Sojaproductie goed voor schatkist, slecht voor milieu en bewoners

Het Amazonegebied is favoriet bij de sojaboeren -die bijna allemaal uit andere delen van Brazilië komen- omdat het erg vruchtbaar is. Bovendien is er bij de stad Santarém een overslaghaven van het bedrijf Cargill, dat alle soja uit de buurt opkoopt. Sojaboeren raken hun waar dus altijd kwijt. De Cargill-haven is zeer omstreken. “Die haven voldoet niet aan de milieuregels”, vertelt Rego. “CPT en andere organisaties voeren daarom een juridische strijd om de haven te sluiten.”

Maar voorlopig draait de haven op volle toeren. Wereldwijd groeit de

vraag naar soja, vooral voor het maken van veevoer. Brazilië is de op een na grootste sojaproductent ter wereld, na de Verenigde Staten. Een groot deel van de Braziliaanse soja wordt naar Europa en vooral Nederland geëxporteerd. Goed voor de schatkist, maar een ramp voor het Amazonegebied. Rego: “De oorspronkelijke bewoners worden van hun land verjaagd. Grote delen van het tropisch regenwoud worden gekapt en rivieren raken vervuild door het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest.”

Traditionele landbouw wel duurzaam

CPT wijst de bewoners op de gevaren van grootschalige sojateelt. En op de voordelen van hun eigen traditionele landbouwmethode. “Sojateelt put de grond volledig uit”, aldus Rego, “terwijl de bewoners juist heel duurzaam te werk gaan. Zij doen aan wisselteelt, dat wil zeggen dat ze om de paar jaar een nieuw stuk grond omspitten en als akker gebruiken. De oude akker blijft dan braak liggen en kan zich herstellen.” Bovendien zorgt deze traditionele manier van landbouw bedrijven voor werk, inkomen en voedsel. “Families werken met zijn allen op het land, eten van wat het land opbrengt en verkopen het voedsel dat overblijft op de lokale markt. Deze manier van leven verdwijnt door de komst van de sojaboeren.”

Strijdbare Dona Raimunda

Geen wonder dus dat sommige bewoners in opstand komen. Zoals de 54-jarige Maria Raimunda dos Santos, ofwel Dona Raimunda, uit Majary. Veel gezinnen uit haar dorp hebben hun grond verkocht aan twee broers uit het zuiden van Brazilië die hier een sojaplantage willen beginnen. Maar Dona Raimunda weigert haar grond op te geven. “Mijn familie en ik leven van ons stukje land. Als we dat opgeven, zijn we verloren.” Toen ze hun zin niet kregen, lieten de broers Dona Raimunda papieren zien waaruit zou blijken dat de grond van hen is. Daarop schakelde Dona Raimunda CPT in. “Die papieren zijn vals. Die grond is en blijft van ons! Daarom hebben we een rechtszaak aangespannen tegen de twee broers. CPT zorgt voor een advocaat, want zelf kunnen we die niet betalen. Ik ben ervan overtuigd dat de rechter ons gelijk zal geven!”

Landrechten

“De zaak van Dona Raimunda toont precies aan wat het grootste knelpunt is”, zegt Rego. “Vroeger maakte niemand in het Amazonegebied zich druk om de vraag wie de eigenaar van de grond was. Van

eigendoms papieren had nog nooit iemand gehoord. Nu de sojaproducten hun oog steeds vaker laten vallen op de grond van kleine boerenondernemers en indianen, is het wél belangrijk dat bewoners kunnen aantonen dat de grond van hen is. Daarom oefenen we druk uit op de Braziliaanse overheid. Die moet de huidige bewoners landrechten geven.” Tot nu toe levert de druk nog weinig op. “De regering behartigt liever de belangen van de grote sojaboeren. Die brengen immers veel geld in het laatje.”

Kleine overwinningen

Gilson Rego blijft onvermoeibaar vechten voor de goede zaak. Hij put hoop uit de vooruitgang die, al is het langzaam, wordt geboekt. Zo zijn er vier zittingen geweest in de zaak Dona Raimunda en wacht iedereen nu op het oordeel van de rechter. “Ik heb er alle vertrouwen in dat Dona Raimunda gelijk krijgt. En een kleine overwinning hebben we al geboekt: één van de twee broers is teruggegaan naar het zuiden, terwijl er nog geen sojaplantage ligt. Hij is ontmoedigd door onze actie.” En dat is weer een opsteker voor de honderden andere bewoners van het Amazonegebied die CPT, met hulp van Cordaid, steunt. “Ik blijf doorgaan met onze strijd. Ik zeg ‘onze’ strijd, want zo voel ik dat. Ik weet dat we nog een lange weg te gaan hebben, maar we houden vol. Onze strijd is een rechtvaardige strijd.”

Cordaid en Vastenaktie

Cordaid voert sinds 1995 de campagne voor de Bisschoppelijke Vastenaktie Nederland. Dat betekent dat Cordaid de campagne coördineert, promotiematerialen verzorgt en met de opbrengsten kleinschalige projecten van kerken en kerkelijke organisaties in ontwikkelingslanden steunt. In 2009 stond het werk van onze Braziliaanse partner CPT centraal. Daarnaast hebben meer dan 150 parochies actie gevoerd voor 43 ‘eigen doelen’ in Afrika, Latijns-Amerika en Azië.

Gezichten van de Vastenaktie 2009 waren Agnes van de Ven, beter bekend als ‘Boerin Agnes’ van het KRO programma *Boer zoekt vrouw*, en KRO-presentatrice Hella Van der Wijst. Tijdens de Vastentijd werd een aantal activiteiten georganiseerd, zoals de *Koffiestops* en de *Vastenaktiemaaltijden* in onder andere de *Resto's VanHarte*.

Cordaid stelt geweld tegen vrouwen aan de kaak

“Leger en paramilitairen zijn de grootste schenders van vrouwenrechten in Colombia”

Colombia in het kort:

- Colombia is 28 x zo groot als Nederland.
- Het heeft bijna 46 miljoen inwoners.
- Mannen worden gemiddeld 69 jaar oud, vrouwen 76.
- 7% van de bevolking leeft van minder dan 1 dollar per dag.

Colombia is een van de meest gewelddadige landen van de wereld. Er heerst al tientallen jaren een bittere strijd tussen het regeringsleger, de linkse guerrillabewegingen FARC en ELN en rechtse paramilitaire groeperingen als de AUC. Hoewel de AUC in 2006 officieel is ontbonden, betekende dat niet het einde van de paramilitaire groeperingen. Integendeel, er zijn nog steeds veel grote en kleine privélegers actief. Inzet is veelal de macht over de zeer lucratieve cocaïnehandel. Jaarlijks worden honderdduizenden mensen, vooral burgers, slachtoffer van het geweld.

Bron: UNDESA, UNDP, Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Veiligheid onder schot*, Amnesty International

Wereldwijd krijgt een op de drie vrouwen te maken met geweld, verkrachting of misbruik. Cordaid werkt al jaren samen met organisaties in landen als Congo, Soedan en de Filipijnen die dit geweld aan de kaak stellen. In Colombia zet onze partnerorganisatie Casa de la Mujer zich in voor vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van het aanhoudende geweld in hun land. Clara Elena Cardona-Tamayo, vrouwenrechtenactiviste en advocate bij Casa de la Mujer, vertelt.

“Samen met andere advocaten en vrouwenrechtenactivisten werk ik al ruim twintig jaar met vrouwen die het slachtoffer zijn van seksueel geweld, vooral in de kleinere dorpen en de meer afgelegen gebieden. Geweld is overal in Colombia en tegelijkertijd is het voor velen onzichtbaar omdat de oorlog zich heeft verplaatst van de steden naar het platteland. President Uribe kan nou wel zeggen dat het aantal moorden is afgenomen en de veiligheid is toegenomen, maar dat is niet waar. De afgelopen twintig jaar is het aantal paramilitaire groeperingen gegroeid en hebben steeds meer burgers zich aangesloten bij verboden verzetsbewegingen.”

Ontspoorde samenleving

“Mijn land wordt al tientallen jaren geteisterd door geweld. Elke strijdende partij ziet geweld als hét middel om controle te hebben over drugs, over land, over de vijand en niet te vergeten over vrouwen. Eén verhaal is me altijd bijgebleven, dat van een vrouw, van wie ik de echte naam niet kan noemen omdat dat gevaarlijk voor haar is, dus laten we haar Gloria noemen. Gloria komt uit Barranquilla in het Noorden van Colombia. Op klaarlichte dag is ze door paramilitairen van de *Héroes de Montes de María* vastgebonden aan een boom en vele keren achter elkaar door verschillende mannen verkracht. Terwijl ze vastgebonden was hebben diezelfde verkrachters haar man uit huis gehaald en voor

haar ogen onthoofd. Zoiets gruwelijks kan volgens mij alleen gebeuren in een samenleving die totaal ontspoord is.”

Regeringsleger meest misdadig

“Maar het zijn niet alleen de paramilitairen en in mindere mate de guerrillastrijders die vrouwen misbruiken. Uit bestaande statistieken en uit de getuigenissen van de vrouwen met wie ik werk, blijkt dat soldaten uit het regeringsleger de meest afschuwelijke misdaden tegen vrouwen plegen. En dat zijn de mannen die burgers juist zouden moeten beschermen! Het is ontzettend belangrijk om aan te kaarten dat regeringssoldaten en paramilitairen die banden onderhouden met het leger, de grootste schenders van de mensen- en vooral vrouwenrechten zijn hier in Colombia.”

Betancourt geen spreekbuis meer

“Het wrange is dat president Uribe er ondertussen prima in slaagt om zijn beleid internationaal te verkopen. Sterker nog, door de financiële steun van onder andere de Europese Unie kan hij onafhankelijke maatschappelijke organisaties als de onze, die steeds minder rechtstreekse buitenlandse steun ontvangen, nog verder de hoek in duwen. Het doet pijn om te zien dat Ingrid Bétancourt, de politica die jarenlang werd gegijzeld door de guerrillabeweging FARC en internationaal het gezicht is van de maatschappelijke strijd in Colombia, zich nu achter Uribe schaaft. Voor de vrouwenactivisten met wie ik werk is zij daarom geen spreekbuis meer. Zelf heb ik medelijden met de moeder van Ingrid, die zich al die jaren dat haar dochter gevangen zat zo krachtig uitsprak tegen de FARC én tegen de staat, omdat die volgens haar medeverantwoordelijk was voor de lijdensweg van haar dochter.”

Colombia
Clara Elena Cardona-Tamayo van partnerorganisatie Casa de la Mujer tijdens een demonstratie. De betogers eisen dat het geweld in hun land stopt.

Geweld zichtbaar maken

“Casa de la Mujer maakt het geweld tegen vrouwen zichtbaar. En we bieden slachtoffers de mogelijkheid om hun leed met elkaar te delen. Veel vrouwen zijn opgegroeid in afgelegen dorpen en zijn nooit naar school gegaan. Voor hen is geweld binnen- en buitenshuis gewoon geworden. Ze denken dat het erbij hoort en soms denken ze zelfs dat ze het zelf hebben uitgelokt. Pas als ze elkaars verhalen horen, komen het verdriet, de pijn en de woede naar buiten.”

“Ik plaats mezelf altijd op de achtergrond. Ik wil vooral dat vrouwen hun eigen stem horen en laten horen, zich bewuster worden van hun kracht en hun rechten. En dat ze samen in opstand komen tegen uitbuiting, onderdrukking, geweld en femicide: het doelbewuste vermoorden van vrouwen die zich uitspreken tegen geweld. Soms brengen we, samen met andere vrouwenbewegingen, duizenden vrouwen op de been die tegen het geweld demonstreren. Voordat vrouwen uit de dorpen dit durven te doen, hebben ze al een lange weg afgelegd.”

Casa de la Mujer en de vrouwenbeweging:

Cordaid werkt sinds 2007 in Colombia om het geweld tegen vrouwen aan de kaak te stellen. Dat doen we samen met 40 vrouwennetwerken van onder andere inheemse, Afro-Colombiaanse en boerenvrouwenorganisaties en organisaties van ontheemden. Casa de la Mujer is een van die organisaties. Voorheen werkten al die verschillende organisaties langs elkaar heen, nu zie je steeds meer een echte vrouwenbeweging ontstaan die zich verzet tegen het voortdurende geweld, vóór een onderhandelde vrede is en die politieke zeggenschap opeist. In 2009 hebben de vrouwengroepen zich ontwikkeld tot succesvolle woordvoerders en lobbyisten. Ze hebben zich vooral gericht op de *Ley 1247* (wet tegen geweld tegen vrouwen) en op de *Auto 092* die zich uitspreekt voor de bescherming van ontheemde vrouwen. Cordaid geeft de vrouwenorganisaties de kans om kennis op te doen door hen uit te nodigen voor internationale bijeenkomsten waar vrouwen uit de hele wereld gezamenlijk pleiten voor de implementatie van VN-Resolutie 1325. In die resolutie is de bescherming van vrouwen, de bevordering van hun rechten en politieke zeggenschap van vrouwen in conflictlanden vastgelegd.

Levensgevaarlijk werk

“Mijn werk is niet zonder gevaar. Zo heeft president Uribe in 2003 keer op keer in de media verteld dat veel maatschappelijke organisaties en mensenrechtenactivisten verlengstukken waren van de FARC. Er waren toen zwarte lijsten van vijandige organisaties in omloop. Ook Casa de la Mujer stond op die lijsten. Dat was bangstigend. In december 2005 vielen paramilitairen ons kantoor binnen, dwongen het personeel om sleutels af te geven en namen

Clara Elena Cardona-Tamayo

al onze dossiers en computers mee. En op 1 mei 2008 hing er opeens een begrafeniskrans op de voordeur van Casa de la Mujer. Zelf kan ik als mensenrechtenactiviste niet vrij reizen naar bijvoorbeeld de Verenigde Staten of Mexico. Toch ga ik door met mijn werk. Ik ben trots op wat ik doe. Sterker nog, ik ben het werk dat ik doe.”

“De regering van Colombia is niet blij met ons werk. Gelukkig blijft Cordaid ons steunen.”

Dit artikel is een ingekorte en bewerkte versie van een hoofdstuk uit het boek *Veiligheid onder schot* van Frank van Lierde.

Cordaid bezorgd over contraterrore maatregelen (CTM)

Het verhaal van Clara Elena Cardona-Tamayo uit Colombia staat niet op zichzelf. Het is zorgwekkend dat in een toenemend aantal landen de mensen die wij steunen in hun strijd voor vrede en rechtvaardigheid worden tegengewerkt door hun regeringen.

Na de aanslagen van 11 september 2001 in New York zijn overal ter wereld verscherpte veiligheidsmaatregelen genomen. Vooral in landen met (gewapende) binnenlandse conflicten grijpt de regering de maatregelen maar al te vaak aan om criticasters de mond te snoeren. Maar ook in Europa zien we een afnemende politieke en fysieke ruimte voor kritische personen en organisaties.

De ervaring van Cordaid is dat maatschappelijke organisaties juist kunnen helpen om extremisme en geweld tegen te gaan. Daarom blijven wij onze partners steunen in hun strijd. Ook publiceert Cordaid onderzoeksrapporten over de negatieve gevolgen van antiterrorisme maatregelen en organiseren we workshops en congressen over dit onderwerp. Allemaal om ervoor te zorgen dat onze partnerorganisaties met hun achterban kunnen blijven werken aan ontwikkeling, mensenrechten en vrede en terrorisme juist kunnen voorkomen.

Over de ervaringen van onze partnerorganisaties schreef Cordaidmedewerker Frank van Lierde het boek *Veiligheid onder schot. Sociale activisten tussen terreur en contraterreur*. (ISBN 978-90-73726-70-3)

Cordaid en zeggenschap

Sloppenwijkbewoners, vrouwen én mensen die vanwege hun afkomst of religie worden uitgesloten, daar zet de afdeling Zeggenschap zich voor in. Samen met lokale partnerorganisaties helpen we deze groepen voor zichzelf op te komen. We zorgen dat misstanden worden onderzocht en dat er wetten worden gemaakt die hen een betere bescherming en gelijke kansen bieden. Ook op het internationale toneel zetten we ons in voor de rechten van achtergestelde groepen. Bijvoorbeeld door druk uit te oefenen op de VN Mensenrechtenraad of de Europese Unie. Zo zorgen we ervoor dat de positie van uitgesloten groepen, sloppenwijkbewoners en vrouwen verbetert.

Colombia, Quibdó
Vrouwen in Colombia tijdens een demonstratie op 25 november, de internationale dag tegen geweld tegen vrouwen.

Een greep uit de plannen voor 2010:

- Cordaid heeft in India al veel geïnvesteerd in het financieel sterker maken van onze partnerorganisaties, maar wil daar in 2010 nog meer op inzetten door bijvoorbeeld training van het personeel. Dat is belangrijk omdat een organisatie op eigen benen moet kunnen staan wanneer Cordaid zich terugtrekt als financier.
- In Congo gaat Cordaid in 2010 ook organisaties steunen die zich inzetten voor een beter rechtssysteem. Nu hebben slachtoffers van geweld nauwelijks mogelijkheden om de dader(s) te laten berechten. Komt een dader wel voor de rechter, dan gaat hij vaak vrijuit of krijgt een lage straf. Dat willen we veranderen.

Wat deed Cordaid in 2009 op het gebied van zeggenschap?

• Uitgesloten groepen

In de hele wereld worden mensen uitgesloten vanwege hun religie, ras, sekse of afkomst. Zo is het in India met zijn kastensysteem vaak allesbepalend tot welke sociale klasse je behoort. Helemaal onderaan de maatschappelijke ladder staan Dalits, de onaanraakbaren of kastelozen. Een van de partnerorganisaties met wie Cordaid opkomt voor de rechten van Dalits is SKA, Safai Karmachari Andolan. SKA is een belangengroep voor en door zogeheten *Safai Karmachari*, kastelozen die vanwege hun lage afkomst moeten werken als schoonmaker van openbare toiletten en riolen. Een vreselijk smerige en vernederende klus, want dat schoonmaken gebeurt met de handen. Inmiddels is er, onder andere door de druk van SKA, een wet gekomen die dit verbiedt. Probleem is alleen dat maar drie Indiase deelstaten zich aan die wet houden. Maar er is hoop, vertelt SKA-directeur Wilson Bezwada: "In 2009 is het ons gelukt om bij het Indiase Hooggerechtshof aan te tonen dat Dalits, ondanks het verbod, dit mensonterende werk nog steeds moeten doen. Het Hooggerechtshof heeft toen gezegd dat dit moet stoppen. Per district moeten hoge ambtenaren erop toezien dat de wet wordt uitgevoerd. Die uitspraak is echt een mijlpaal."

De resultaten van uitgesloten groepen in 2009

- Projecten in: Afrika (4 landen), Azië (5) en Latijns-Amerika (2)
- Cordaid werkt samen met 161 partners
- In 2009 werd € 15,2 miljoen besteed
- Daarmee zijn 156.000 mensen bereikt

• Sloppenwijkbewoners

El Salvador is een van de landen waar de steden explosief groeien, vanwege gezinsuitbreiding van de bewoners en de trek van het platteland naar de stad. Jongeren vormen de grootste groep stadsbewoners. Probleem is alleen dat er te weinig banen en huizen zijn voor alle inwoners. Om toch te kunnen overleven, sluiten vooral veel jongeren in de sloppenwijken zich aan bij criminele bendes, de beruchte *maras*.

Om het tij te keren, is Cordaid in 2008 samen met partnerorganisatie Moje gestart met een programma voor jongeren in de stad Ilobasco. "In 2009 hebben 45 jongeren een vakopleiding gevolgd zodat ze hun eigen bedrijfje kunnen beginnen. De jongeren maken producten van hout, metaal en keramiek, vooral bestemd voor de toeristische markt", zegt Salvador Hernández, directeur van Moje. "125 anderen die al een kleine onderneming hadden, hebben een netwerk gevormd om tegen betere prijzen grondstoffen aan te kunnen schaffen en hun producten te kunnen verkopen. Daarnaast heeft Moje gesprekken gevoerd met het gemeentebestuur. Dat heeft ertoe geleid dat de gemeente een ruimte beschikbaar heeft gesteld waarin de ondernemers hun werk kunnen exposeren en verkopen. Zo hebben deze jongeren weer toekomstperspectief gekregen."

De resultaten van sloppenwijkbewoners in 2009

- Projecten in: Afrika (6 landen) en Latijns-Amerika (4)
- Cordaid werkt samen met 109 partners
- In 2009 werd € 11,4 miljoen besteed
- Daarmee zijn 238.000 mensen bereikt

• Vrouwen en geweld

Officieel is het in de Democratische Republiek Congo (DRC, het vroegere Zaïre) vrede, maar vooral in het oosten van het land blijft het onrustig. Daar laaien regelmatig gevechten op tussen soldaten van het regeringsleger en rebellen uit DRC zelf of uit buurlanden als Rwanda en Oeganda. De soldaten en rebellen gebruiken geweld tegen vrouwen als wapen in de oorlog, dat wil zeggen dat zij duizenden vrouwen en meisjes (en soms ook mannen en jongens) verkrachten om angst te creëren onder de bevolking. De gevolgen voor de verkrachte vrouwen en meisjes zijn vreselijk. Ze kunnen hiv/aids krijgen, onvruchtbaar worden of zwanger raken van hun verkrachter, met als gevolg dat ze door hun man en/of familie verstoten worden. Hele gemeenschappen kunnen ontwricht raken door de schande van verkrachtingen.

Samen met onze partnerorganisatie Association des femmes des médias du Sud-Kivu (AFEM-SK) werkt Cordaid aan het in de media bespreekbaar maken van de problemen van Congolese vrouwen. In 2009 heeft AFEM-SK lokale leiders geïnterviewd over wat zij vinden van seksueel geweld en hoe daartegen moet worden opgetreden. De interviews zijn gebruikt in radio-uitzendingen, zodat in het hele land een debat kon ontstaan over het geweld tegen vrouwen.

De resultaten van vrouwen en geweld in 2009

- Projecten in: Afrika (4 landen), Azië (1) en Latijns-Amerika (3)
- Cordaid werkt samen met 59 partners
- In 2009 werd € 6,2 miljoen besteed
- Daarmee zijn 18.000 vrouwen bereikt

* De bestedingen worden gefinancierd uit particuliere inkomsten, overige inkomsten uit oveheidssubsidies en acties van derden.

Wat kan beter?

- Veel jongeren in El Salvador volgen met succes een beroepsopleiding, maar Cordaid en onze partnerorganisaties voorzien dat zij zullen afhaken als niet tegelijkertijd hun kansen op werk en inkomen worden vergroot. Het grootste probleem voor jonge ondernemers in El Salvador is dat ze geen of onvoldoende (start)kapitaal hebben. Microfinancieringsinstellingen (MFI's) hebben vaak weinig vertrouwen in hen en verstrekken daarom geen leningen. Onze partners hebben de laatste jaren intensief financiële instellingen benaderd op zoek naar diensten voor jonge ondernemers, maar zonder resultaat. Cordaid is nu zelf onderhandelingen gestart met een MFI en het ziet er naar uit dat in de toekomst jonge mannen en vrouwen wél toegang zullen hebben tot krediet.
- De organisaties die Cordaid ondersteunt, hebben meer kennis en vaardigheden nodig voor het beheren en administreren van hun financiën. Ook moeten onze partners meer gaan nadenken over wat zij op de langere termijn willen bereiken en daar hun strategieën op aanpassen. En het is belangrijk dat ze hun relaties in de dorpen waar ze werken gaan versterken.

Indonesië in het kort:

- Indonesië is 50 x zo groot als Nederland.
- Het heeft 230 miljoen inwoners.
- Mannen worden gemiddeld 68 jaar oud, vrouwen 72.
- 7,5% van de bevolking leeft van minder dan 1 dollar per dag.

Op Sumatra wonen ruim 42 miljoen inwoners. Het eiland wordt vaker getroffen door (zware) aardbevingen. Dit keer vielen de meeste slachtoffers in de districten Padang Pariaman en Agam en de steden Padang en Ariaman in de provincie West-Sumatra.

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken, UNDESA en UNDP

Noodhulp na zware aardbeving Sumatra

“Bewoners vinden hun tijdelijke huizen erg mooi”

Op 30 september 2009 wordt het Indonesische eiland Sumatra opgeschrikt door een zware aardbeving. Ruim 1100 mensen komen om het leven; duizenden raken gewond. Er is geen elektriciteit, geen schoon drinkwater en huizen, ziekenhuizen en scholen zijn ingestort. Cordaid Mensen in Nood schiet direct te hulp. Met onze partnerorganisaties AMAN en PSPP zorgen we voor voedsel, medische zorg en tijdelijke woningen. Ruby Kholifah, directrice van AMAN, en Mayadi, technisch adviseur van PSPP, vertellen over hun ervaringen.

Mayadi: “Ik woon in een van de getroffen dorpen en heb de aarde dus voelen beven. Bij mij in het dorp zijn zes doden gevallen en zijn veel mensen gewond geraakt. Gelukkig zijn mijn vrouw, onze drie kinderen en ikzelf ongedeerd gebleven.”

Kholifah: “Ik kwam vlak na de aardbeving aan in het gebied om hulp te verlenen en trof een enorme ravage aan. Meer dan 180.000 huizen waren verwoest. Stel je voor, dat betekent dat een miljoen mensen geen dak meer boven hun hoofd had! De eerste nacht regende het ook nog eens heel hard, dus het was voor veel slachtoffers erg moeilijk om een droge slaapplek te vinden.”

Mayadi: “Ook bij ons zag je overal ingestorte huizen. Het hele dorp was in shock; niemand wist wat te doen. Er komen hier wel

vaker aardbevingen voor, maar eentje die zoveel schade veroorzaakt hadden wij nog nooit meegemaakt. De laatste zware aardbeving was ruim 80 jaar geleden.”

Direct na de ramp komt de hulp op gang. Vooral voedsel, water, dekens, medicijnen en ontsmettingsmiddelen zijn hard nodig. En niet te vergeten: onderdak. Cordaid Mensen in Nood stuurt een bouwkundig ingenieur naar het gebied om samen met onze partnerorganisaties PSPP (Pusat Studi dan Pengembangan Perdamai-an) en AMAN (Asian Muslim Action Network) tijdelijke woningen neer te zetten in acht getroffen dorpen in het district Padang Pariaman op West-Sumatra. De lokale bevolking speelt bij alle activiteiten een belangrijke rol.

Kholifah: “AMAN is direct begonnen met het vormen van bewonersgroepen. Eén groep ging puin ruimen, een andere op zoek naar bouwmaterialen die nog gebruikt kunnen worden. Weer een andere groep deelde voedsel en noodpakketten uit met onder andere zeep en kookspullen. Door de dorpelingen zelf de pakketten te laten uitdelen, voorkom je ruzies en jaloezie. Bovendien werkt het samenwerken ook nog eens helend na zo'n traumatische ervaring.” Dorpsbewoner Mayadi maakt deel uit van het team van PSPP omdat hij bouwkennis heeft en de gemeenschap kent. “Ik

Indonesië, West-Sumatra
Samen met onze partnerorganisaties PSPP en AMAN heeft Cordaid Mensen in Nood tijdelijke woningen gebouwd in de door een aardbeving getroffen dorpen.

Cordaid Mensen in Nood 2009
(bedragen x 1.000)

Totaal inkomsten¹⁾: € 16.266

Totaal uitgaven¹⁾: € 13.340

Aantal actieve donateurs: 110.420

1) inkomsten Nationale Postcode Loterij bedraagt € 2,5 miljoen

leer mijn dorpsgenoten hoe ze hun tijdelijke woningen zo sterk mogelijk kunnen maken. Zo werk ik mee aan de wederopbouw van ons dorp en aan een betere toekomst voor mezelf en mijn kinderen.”

De woningen waar nu niets meer van over is, waren bijna altijd gemaakt van baksteen. Mooi en modern, vonden de eigenaren. Maar ze bleken niet bestand tegen zo'n zware aardbeving. Daarom

wordt de bewoners nu verteld dat ze maar beter weer, net als vroeger, met houten constructies kunnen gaan werken. Hout is immers een stuk buigzamer dan steen. Als je de huizen dan pleistert en schildert ziet het er toch weer modern uit.

Mayadi: “Bij mij in het dorp proberen veel mensen hun huizen zo groot en stevig mogelijk te maken. Ze weten dat het waarschijnlijk nog wel even duurt voordat ze nieuwe, permanente woningen krijgen.”

PSPP heeft na de aardbeving deze hulp geboden:

- Bouw van 800 tijdelijke woningen
- Voedselhulp (rijst, noodles, eieren, saus, bakolie) aan 460 families = ongeveer 2300 mensen
- Gezondheidszorg aan 2000 mensen (medicijnen en consultaties door dokters)
- Traumaverwerking/ psychosociale hulp aan 160 kinderen en 100 volwassenen

AMAN heeft na de aardbeving deze hulp geboden:

- Bouw van 200 tijdelijke woningen
- Hygiëne pakketten (zeep, pleisters, ontsmettingsmiddelen) voor 298 families= ongeveer 1490 mensen
- Keukengerei (pan, glazen, borden) voor 298 families
- Schoolspullen voor 298 kinderen

* De inkomsten van de particuliere markt zijn tegen het eind van het jaar hoger uitgevallen dan begroot, waardoor de uitgaven achterblijven ten opzichte van de inkomsten. Dit zal in 2010 worden rechtgetrokken.

Kholifah: “We hebben gehoord dat de regering elke familie met een verwoest huis 1.100 euro wil geven om een nieuwe permanente woning te bouwen, maar eerlijk gezegd is iedereen daar heel sceptisch over. Eerst zien, dan geloven, zeggen ze hier.”

Mayadi: “Zeker als je bedenkt dat de mensen in Bengkulu, die in 2007 getroffen werden door een aardbeving, nu pas hun geld krijgen. Daarom zijn de mensen hier blij met onze hulp. Hun tijdelijke woningen kunnen ze in de toekomst, als ze het geld ervoor hebben, verbeteren of groter maken.

Kholifah: “En het mooie is: veel bewoners vinden hun tijdelijke huizen zo mooi, dat ze er maar wat graag hun permanente woning van willen maken!”

Cordaid Mensen in Nood werkt sinds de aardbeving in Yogyakarta in 2006 met PSPP en AMAN samen. We geven niet alleen noodhulp, maar helpen ook met de wederopbouw en leren dorpsgemeenschappen hoe ze zich beter kunnen voorbereiden op aardbevingen, landverschuivingen, vulkaanuitbarstingen en overstromingen. Niet door van bovenaf op te leggen hoe het moet, maar door samen naar oplossingen te zoeken. Dat gebeurt ook nu, in de dorpen op West-

Ruby Kholifah

Sumatra. En met succes.

Kholifah: “De slachtoffers vinden het fijn dat hun mening serieus wordt genomen.”

Mayadi: “Zes weken na de ramp is iedereen bij ons volop bezig met de wederopbouw en positief over de toekomst. Dat komt echt door de medewerkers van PSPP die hier samen met ons leven en

werken. Ze maken deel uit van onze gemeenschap en dat wordt enorm gewaardeerd.”

Kholifah: “AMAN heeft gekeken welke dorpen onze hulp het hardst nodig hadden. Maar we krijgen nu steeds van andere dorps- hoofden de vraag of we hen niet ook kunnen komen helpen.”

“Cordaid Mensen in Nood werkt altijd samen met de lokale bevolking. Dat werkt het beste.”

Mayadi: “PSPP ook. Anderen zien gewoon dat deze aanpak werkt.”

Kholifah: “Wat we uiteindelijk willen bereiken is dat de dorpen het straks ook zonder ons kunnen. Dat ze, als er ooit weer een ramp gebeurt, beter voorbereid zijn en weten wat ze moeten doen om de problemen op te lossen.”

De militaire operatie van Israël in Gaza leidde tot veel leed. Partnerorganisatie Theatre Day Productions gaf dramalessen aan getraumatiseerde kinderen om hun ervaringen te verwerken.

Cordaid Mensen in Nood deed meer in 2009:

In **Gaza** gaven we dramalessen aan getraumatiseerde kinderen. Door deze psychosociale hulp kregen de kinderen weer hoop voor de toekomst.

In **Kenia** kwam er hulp voor de nomadische bevolking vanwege de aanhoudende droogte. Met tankwagens is water naar het getroffen gebied gebracht. Families kregen voedselbonnen die ze in lokale winkels konden besteden.

In **India** en **Bangladesh** werden slachtoffers van de zware overstromingen van mei 2009 geholpen met voedsel, schoon drinkwater, medische zorg en de reparatie van hun huizen.

In **Pakistan** werden vaccinatieprogramma's opgezet om uitbraak van ziektes zoveel mogelijk te voorkomen. Ook gaf Cordaid Mensen in Nood met twee mobiele teams medische zorg aan de ontheemden die op de vlucht geslagen waren voor het geweld tussen het Pakistaanse leger en de Taliban.

En in **Sri Lanka** verbleven nog steeds veel mensen in vluchtelingenkampen, ook toen de gevechten tussen het regeringsleger en de Tamiltijgers voorbij waren. Cordaid Mensen in Nood en onze partners zorgden voor voedsel, de bouw van noodkeukens en tijdelijke scholen.

Cordaid en noodhulp & wederopbouw

Snel actie ondernemen na een ramp, dat doet de afdeling Noodhulp & Wederopbouw van Cordaid. Samen met onze lokale partnerorganisaties zorgen we voor onderdak, schoon drinkwater, voedsel en medische zorg voor de getroffen bevolking. In een latere fase helpen we mensen hun leven weer op orde te krijgen en actief deel te nemen aan de opbouw van hun samenleving. Dat doen we na een oorlog of (gewapend) conflict door vroegere vijanden met elkaar te verzoenen. En door burgers en maatschappelijke groeperingen te leren voor zichzelf op te komen, zodat de overheid wel naar hen moet luisteren. Ook zetten we alles op alles om mensen beter voor te bereiden op rampen en de gevolgen van de klimaatverandering. Met uw steun, via Cordaid Mensen in Nood, maken we de allerarmsten meer weerbaar.

*Pakistan
Een grootschalig offensief van het Pakistaanse leger tegen aanwezige Taliban militanten joeg eind april meer dan 2 miljoen mensen uit het Swat district op de vlucht. Cordaid hielp de ontheemden met tenten, voedsel en medische zorg.*

Een greep uit de plannen voor 2010:

- Rampenpreventieprogramma's worden nu vooral uitgevoerd in landen waar alleen sprake is van natuurrampen. In 2010 wordt dit uitgebreid naar landen waar ook conflicten zijn, waaronder Congo.
- De winning van uranium is een van de meest vervuilende mijnbouwactiviteiten. Het Franse bedrijf Areva heeft in juni 2009 in samenwerking met maatschappelijke organisaties in Niger, Gabon en Frankrijk twee centra opgezet om stralingsziekten te monitoren en te behandelen. De afdelingen Noodhulp & Wederopbouw en Gezondheid & Welzijn gaan onderzoeken of het haalbaar en wenselijk is om eenzelfde soort centrum neer te zetten in de Centraal Afrikaanse Republiek.

Wat deed Cordaid in 2009 aan noodhulp & wederopbouw?

• Rampenpreventie en noodhulp

Cordaid geeft noodhulp (zie kader op pagina 31), maar probeert ook te voorkomen dat een gebeurtenis uitloopt op een ramp. Rampenpreventie dus. In 2009 werkten we in 10 landen aan rampenpreventie op dorpsniveau (Community Managed Disaster Risk Reduction) om zo de gevolgen van klimaatverandering en andere (natuur)rampen te verminderen. Denk bijvoorbeeld aan het opvangen van regenwater in droge gebieden, het aanleggen van irrigatiesystemen zodat er twee oogsten per jaar plaats kunnen vinden en het neerzetten van gebouwen op palen waar bewoners bij een overstroming naar toe kunnen vluchten (lees ook het klimaatartikel op pagina 34).

In juni 2009 organiseerde Cordaid in Malawi een bijeenkomst met medewerkers van onze partnerorganisaties uit Kenia, Ethiopië, Oeganda, Zambia, Malawi, India, Bangladesh, Indonesië, El Salvador en Honduras. Ze bespraken de gevolgen van de klimaatverandering in hun land. Die variëren van enorme droogtes tot hevige overstromingen, maar leiden overal tot een gebrek aan voedsel, drinkwater, inkomsten en onderdak. Andere rampen, zoals aardbevingen, hebben dezelfde gevolgen. Om de wereld wakker te schudden, stelden de partnerorganisaties en Cordaid op de bijeenkomst een verklaring op. Daarin lieten we de onderhandelaars voor het nieuwe klimaatverdrag weten dat het nu tijd was voor actie. "Klimaatverandering is een van de grootste bedreigingen voor mens en natuur", schreven we. "Voor de allerarmsten worden de dupe van de klimaatverandering. We moeten hen helpen om weerbaar te worden en dat kan door rampenpreventie op dorpsniveau."

De resultaten van rampenpreventie en noodhulp in 2009

- Projecten in: Afrika (5), Azië (3) en Latijns-Amerika (1)
- Cordaid werkt samen met 66 partners
- In 2009 werd € 15,7 miljoen besteed
- Met rampenpreventie zijn 609.000 personen bereikt en met noodhulp zijn 730.000 personen bereikt

• Verzoening en wederopbouw

Soedan is een van de (post)conflictgebieden waar Cordaid ook in 2009 werkzaam was. Na een jarenlange oorlog tussen het islamitische noorden van het land waar de regering zetelt, en het overwegend christelijke, olierijke zuiden, is er nu vrede. Maar veilig is het in het zuiden nog steeds niet. Zo wordt de bevolking in het zuidwesten van het land regelmatig aangevalen door de uit Oeganda afkomstige rebellen van de LRA, het Verzetsleger van de Heer. In september 2009 ontving Cordaid een delegatie uit Zuid-Soedan, bestaande uit de bisschop van Tombura-Yambio, de enige vrouwelijke gouverneur van Soedan, Jemma Nunu Kumba, en haar minister van financiën. De delegatie sprak in Den Haag en Brussel met politici, ambtenaren, zakenmensen en private investeerders voor huizen- en wegenbouw en agrarische ontwikkeling. De Soedanezen vroegen aandacht voor de terreur van de LRA en zochten extra politieke en financiële steun voor de wederopbouw van hun gebied. Delegatielid Jemma Nunu Kumba was erg te spreken over het bezoek: "Cordaid heeft ons enorm geholpen. We gaan niet naar huis met een zak vol geld, maar wel met een heleboel bruikbare nieuwe contacten waar we in de toekomst zeker nog voordeel van gaan hebben." Daarnaast heeft een Nederlandse delegatie in 2009 een bezoek gebracht aan het zuiden van Soedan. De delegatie bestond uit vertegenwoordigers van het Nederlands bedrijfsleven, het ministerie van Economische Zaken en ontwikkelingsorganisaties, waaronder Cordaid. Naar aanleiding van dit bezoek en na grondig onderzoek is besloten om samen te gaan werken aan de wederopbouw van Zuid-Soedan. Eenzelfde soort publiek-private samenwerking vindt plaats in Afghanistan en de Democratische Republiek Congo. De rol van Cordaid binnen zo'n samenwerkingsverband is belangrijk. Cordaid werkt immers al in dorpsgemeenschappen, weet waar bewoners het meest behoefte aan hebben en kan hen actief bij een project betrekken.

De resultaten van verzoening en wederopbouw in 2009

- Projecten in: Afrika (6 landen), Azië (3) en Latijns-Amerika (2)
- Cordaid werkt samen met 170 partners
- In 2009 werd € 27,2 miljoen besteed
- Daarmee zijn circa 2.280.000 mensen bereikt

Wat kan beter?

Bij rampenpreventie op dorpsniveau brengen de dorpsbewoners zelf de bedreigingen in kaart en inventariseren ze welke mogelijkheden ze hebben -en soms al benutten- om het gevaar af te wenden. Cordaid en partnerorganisaties bieden alleen aanvullende hulp.

Dat blijkt voor zowel de partnerorganisaties als voor de dorpingen soms lastig te zijn. Een bijvoorbeeld is een project in Kenia. De dorpingen hadden aangegeven dat ze bijna geen afzetmarkt voor hun vee hadden en dat dat hun grootste probleem was. Op nummer 2 stond een tekort aan drinkwater. De partnerorganisatie zette alleen in op het opzetten van waterprogramma's, omdat ze daar goed in was. Door samenwerking met andere organisaties die wel ervaring hadden op het terrein van afzetmarkten voor vee, is dit opgelost.

Ook zijn de dorpingen niet altijd gewend om zelf een (financiële) bijdrage te leveren. Zeker in gebieden waar in het verleden veel -gratis- noodhulp is geleverd. Wat we in zulke gevallen doen is samen met onze partners kijken hoe we een verandering in houding van zowel de partners als de dorpsgemeenschappen teweeg kunnen brengen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door vertegenwoordigers van partnerorganisaties en van dorpen bij elkaar op bezoek te laten gaan en ervaring uit te laten wisselen.

* De bestedingen worden gefinancierd uit particuliere inkomsten, overige inkomsten uit overheids subsidies en acties van derden.

WAT DEED CORDAID AAN DE GEVOLGEN VAN KLIMAATVERANDERING IN 2009?

Cordaid helpt allerarmsten omgaan met klimaatverandering

Kenia
Bewoners van het droge noorden van Kenia halen water voor zichzelf en hun vee uit een ondergrondse wateropslag.

Extreme droogte in Kenia en overstromingen in Bangladesh: ook in 2009 was het weer raak. Mensen in ontwikkelingslanden ervaren de gevolgen van de klimaatverandering bijna dagelijks. En dat terwijl zij het minst hebben bijgedragen aan de milieuvuiling. Cordaid en onze partnerorganisaties in Azië, Afrika en Midden-Amerika zorgen ervoor dat de allerarmsten beter kunnen omgaan met de klimaatverandering. Umuro Roba Godana, directeur van onze Keniaanse partnerorganisatie PISP (Pastoralist Integrated Support Programme), legt uit hoe.

“Ik werk in de regio Marsabit in het noorden van Kenia. Dat is een droog en dor gebied, bijna een woestijn, waar pastoralisten wonen. Deze nomadische herders zijn gewend om met hun vee van vruchtbare plek naar vruchtbare plek te trekken, maar dat

wordt steeds moeilijker. Vroeger kwamen extreme droogtes eens in de 8 tot 10 jaar voor, nu om de 2 jaar, en ze duren ook nog eens langer. Voedsel en water zijn daardoor bijna niet meer te vinden. Met als gevolg dat het vee sterft en de mensen ondervoed raken.” Om het patroon te kunnen doorbreken, heeft PISP samen met de pastoralisten een lijst opgesteld van alle problemen en gekeken welk probleem het grootste was. “Schoon drinkwater stond bovenaan de lijst. Water is in dit gebied al erg schaars en hoe langer de regen uitblijft, hoe minder water.”

Watervoorraad aanleggen

De directeur van PISP is zelf ook een pastoralist uit het noorden van Kenia en kent de cultuur dus door en door. Regelmatig bezoekt hij de gemeenschappen en hoort hun problemen aan.

Kenia in het kort:

- Kenia is 17 x zo groot als Nederland.
- Het heeft bijna 40 miljoen inwoners.
- Mannen worden gemiddeld 51 jaar oud, vrouwen 53.
- 23% van de bevolking leeft van minder dan 1 dollar per dag.

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken, UNDESA en UNDP

“Zo vertelde Abduba, de dorpsoudste van de grensplaats Forole, me dat de vrouwen 40 kilometer moesten lopen, helemaal naar Ethiopië, om water te halen. Water dat ook nog eens vervuild was door de uitwerpselen van bavianen en dus ziektes veroorzaakte. Maar een alternatief was er niet. In tijden van extreme droogte was het dorp aangewezen op hulp van buitenaf. Dan werd het water met tanks aangevoerd. Moet je nagaan hoeveel dat kost.”

De Cordaid aanpak

Het aanleggen van ondergrondse waterreservoirs is een van de vele voorbeelden van *Community Managed Disaster Risk Reduction (CMDRR)*: rampenpreventie op dorpsniveau. Kern daarvan is dat elke (dorps)gemeenschap zijn eigen problemen in kaart brengt, oplossingen bedenkt en deze uitvoert samen met Cordaid, lokale organisaties en overheden. Doel is dat mensen in ontwikkelingslanden beter voorbereid zijn op droogtes, overstromingen, orkanen en andere klimaatgerelateerde verschijnselen. Zo hebben we in Bangladesh gebouwen op palen neergezet waar bewoners naar toe kunnen vluchten als er overstromingen zijn. En als het water laag staat, dienen de veilige gebouwen als school. Ook in Malawi, Ethiopië, Oeganda, Zambia, Honduras, El Salvador, Indonesië en India werkt Cordaid met de lokale bevolking aan preventieve maatregelen. “Zodat ze, net als de pastoralisten in het noorden van Kenia, minder kwetsbaar zijn”, aldus Godana.

Klimaattop Kopenhagen

In juni organiseerde Cordaid een bijeenkomst in Malawi met al onze klimaatpartners, om ervaringen uit te wisselen over de aanpak van het klimaatprobleem. Ook waren er mensen uit het internationale CIDSE en Caritas Internationalis netwerk aanwezig, waarmee we de *Grow Climate Justice* campagne voerden voor een rechtvaardig nieuw klimaatakkoord. Helaas kwam dat akkoord er niet. De uitkomst van de Klimaattop in Kopenhagen (7 t/m18 december 2009) was uitermate teleurstellend. Niet alleen voor PISP-directeur Godana, maar ook voor Safia Abdi van het Cordaid kantoor in Kenia, die de hele top bijwoonde. “Na

maanden onderhandelen zijn de wereldleiders er niet in geslaagd om tot een eerlijk, ambitieus en juridisch bindend klimaatverdrag te komen,” zo zei Abdi na afloop. “Kennelijk wegen de eigen politieke belangen zwaarder dan de levens van miljoenen mensen in ontwikkelingslanden.”

Nu in Kopenhagen niet de afspraken zijn gemaakt waarop door velen was gehoopt, is het voor Cordaid en onze partnerorganisaties zoals PISP nog belangrijker om door te gaan. Met campagne voeren voor een goed klimaatakkoord, maar vooral met de projecten die mensen in ontwikkelingslanden helpen omgaan met klimaatverandering.

Sam's Kledingactie voor Kenia

Het droogteproject in Kenia wordt onder andere gefinancierd door Sam's Kledingactie voor Mensen in Nood. Sam's Kledingactie steunt de projecten van onze partners Mid-P in de regio Isiolo en RACIDA in de regio Mandera met een jaarlijkse bijdrage van minimaal 150.000 euro. In 2009 hebben we 175.000 euro ontvangen. Daarnaast kreeg Cordaid Mensen in Nood dit jaar 150.000 euro extra voor noodhulp vanwege de extreme droogte in het Noorden van Kenia. Directeur Jan Jongedijk van Sam's Kledingactie: “In 2009 hebben we ruim 3 miljoen kilo kleding ingezameld. Minder dan het jaar daarvoor, maar toch mooi, zeker nu mensen in deze onzekere economische tijden hun kleding wat minder snel wegdoen. En door zelf kosten te besparen, lag de uiteindelijke opbrengst hoger dan in 2008 zodat we nog meer hebben kunnen besteden aan de projecten.” Sam's Kledingactie verkoopt de ingezamelde kleding aan kledingsorteerders in Nederland en daarbuiten. Zij zorgen er dan weer voor dat de kleding terecht komt op lokale markten in Afrika en niet EU-landen in Midden- en Oost-Europa. Jan Jongedijk: “We kiezen er bewust voor om de kleding niet te schenken, maar te verkopen. Zo stimuleer je de lokale economie en zorg je dat mensen niet afhankelijk worden, maar zichzelf ontwikkelen.”

“Laat Filipijnse straatkinderen niet aan hun lot over!”

Isa Hoes in gesprek met Teresita Silva, partner van Cordaid Kinderstem

Filipijnen, Manilla
Een van de 'street educators' van partnerorganisatie CHAP geeft straatkinderen op een plein midden in het zaken centrum van Manilla voorlichting over hun rechten.

Cordaid Kinderstem 2009
(bedragen x 1.000)

Totaal inkomsten: € 7.129

Totaal uitgaven*: € 4.072

Aantal actieve donateurs: 74.397

Wereldwijd leven er zo'n 100 miljoen kinderen op straat. In Manilla, de hoofdstad van de Filipijnen, zijn er tienduizenden straatkinderen. Hun leven is hard en gevaarlijk. Afgelopen oktober trok Isa Hoes, ambassadrice van Cordaid Kinderstem, een week lang op met de straatkinderen in Manilla. Ze kwam met hen in contact via onze partnerorganisatie CHAP, Childhope Asia Philippines.

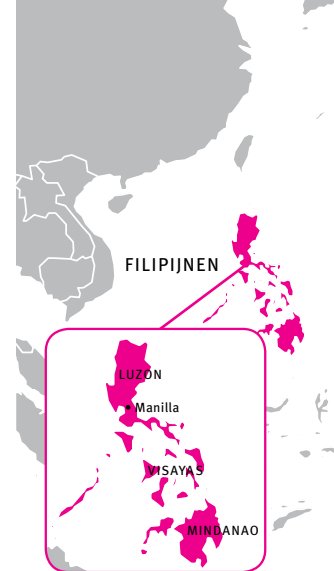
“De 'street educators', de bevlogen maatschappelijk werkers van CHAP, brachten me naar de kinderen. Je vindt ze echt overal: op pleinen, in parkjes, bij kerken, drukke winkelcentra en uitgaansgelegenheden. En bij het busstation. Daar ontmoette ik de 14-jarige Joey, die ruim een jaar geleden van huis was weggegaan. Om geld te verdienen maakte hij bussen schoon. Voor elke bus kreeg hij omgerekend 10 cent. Het greep me echt aan toen hij zei heel erg gelukkig te zijn, omdat hij bussen kon schoonmaken.”

Kinderen gaan om verschillende redenen het huis uit. Soms vanwege

huiselijk geweld of seksueel misbruik, soms omdat de ouders vanwege hun verslaving niet voor het kind kunnen zorgen of omdat ze er gewoonweg te arm voor zijn. De maatschappelijk werkers van CHAP zoeken de zwerfkinderen op. Ze luisteren naar hun verhalen en geven voorlichting over hiv/aids, hygiëne, ongewenste zwangerschappen, drugsgebruik en de rechten van kinderen. Daarnaast leren ze hen nog een beetje lezen en schrijven. Uiteindelijk hopen ze de kinderen te kunnen herenigen met hun families of voor goede opvang te kunnen zorgen.

“Soms duurt het jaren voordat de kinderen toe zijn aan zo'n grote nieuwe stap als gezinshereniging of een opvanghuis,” vertelt Isa Hoes. “Straatkinderen zijn heel veel vrijheid gewend en het is vaak heel moeilijk voor ze om zich echt aan afspraken te houden. Terwijl dat wel nodig is als je met elkaar onder één dak woont. Maar als het lukt, is dat mooi om te zien. In een van de opvanghuizen van CHAP zag ik hoe de meisjes daar genieten van de veiligheid en geborgenheid. Ze bloeien weer helemaal op.”

* De inkomsten van de particuliere markt zijn tegen het eind van het jaar hoger uitgevallen dan begroot, waardoor de uitgaven achterblijven ten opzichte van de inkomsten. Dit zal in 2010 worden rechtgetrokken.

Filipijnen in het kort:

- De Filipijnen zijn bijna 9 x zo groot als Nederland.
- Er wonen 92 miljoen mensen.
- Mannen worden gemiddeld 69 jaar oud, vrouwen 73.
- 15% van de inwoners leeft van minder dan 1 dollar per dag.

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken, UNDESA en UNDP

Isa Hoes sprak in Manilla met Teresita Silva, oprichtster en directrice van CHAP.

Isa Hoes: Hoe bent u op het idee gekomen om CHAP op te richten?

Teresita Silva: “Mijn moeder is mijn grote voorbeeld. Zij was de eerste maatschappelijk werker op de Filipijnen. Mijn vader was een succesvol ondernemer en daardoor had ik het geluk dat ik kon studeren. Ik heb sociale studies gedaan. En ik ben gelovig. Als je met zo'n achtergrond op straat zoveel armen en straatkinderen ziet, kun je ze toch niet aan hun lot overlaten?”

Isa Hoes: CHAP werkt met 'street educators'. Wie zijn dat en wat doen ze?

Teresita Silva: “Heel vaak zijn het mensen die zelf als straatkind in Manilla hebben geleefd en dus uit eigen ervaring weten hoe hard het leven op straat is. Honger, kou, drugs, seksueel misbruik, uitbuiting, al die gevaren liggen op de loer voor de circa 50.000 straatkinderen hier. Elke wijk heeft, via CHAP, een of meer 'street educators'. Zij organiseren vrijwel dagelijks straatsessies waarin ze de kinderen voorlichting geven over hiv/aids, hygiëne, seksualiteit, drugsgebruik en kinderrechten. We proberen ze wat te leren en ze een beter zelfbeeld te geven. De kinderen vinden het fijn om te komen. Het geeft ze even een moment van rust.”

Isa Hoes: Hoe is de relatie met Cordaid?

Teresita Silva: “Prima. Natuurlijk moeten ook wij voortdurend onze resultaten verantwoorden, maar dat is alleen maar goed. Het geeft een beeld van je sterke en zwakke punten als organisatie. Wij spitzen ons toe op gedragsverandering bij de straatkinderen. Wij hopen dat ze beter voor zichzelf leren opkomen en misschien wel besluiten om naar een opvanghuis te gaan of terug te keren naar hun familie. Dat is wat ons uniek maakt. Het geld voor onze projecten komt niet alleen van Cordaid. We zijn ook heel actief op het gebied van lokale sponsoring. Dat lukt best aardig, hoewel we de gevolgen van de wereldwijde economische crisis nu wel beginnen te merken.”

Isa Hoes: En andere organisaties? Werkt CHAP daarmee samen?

Teresita Silva: “Ja, we werken samen met achttien andere maatschappelijke organisaties, met kerken, scholen, de (lokale) politie, de wijkbesturen en de overheid. Aan deze laatste relatie besteed ik veel tijd. Daar liggen de echte mogelijkheden om dingen blijvend voor straatkinderen te kunnen veranderen.”

Met dank aan Isa Hoes en Elianne Hoving.

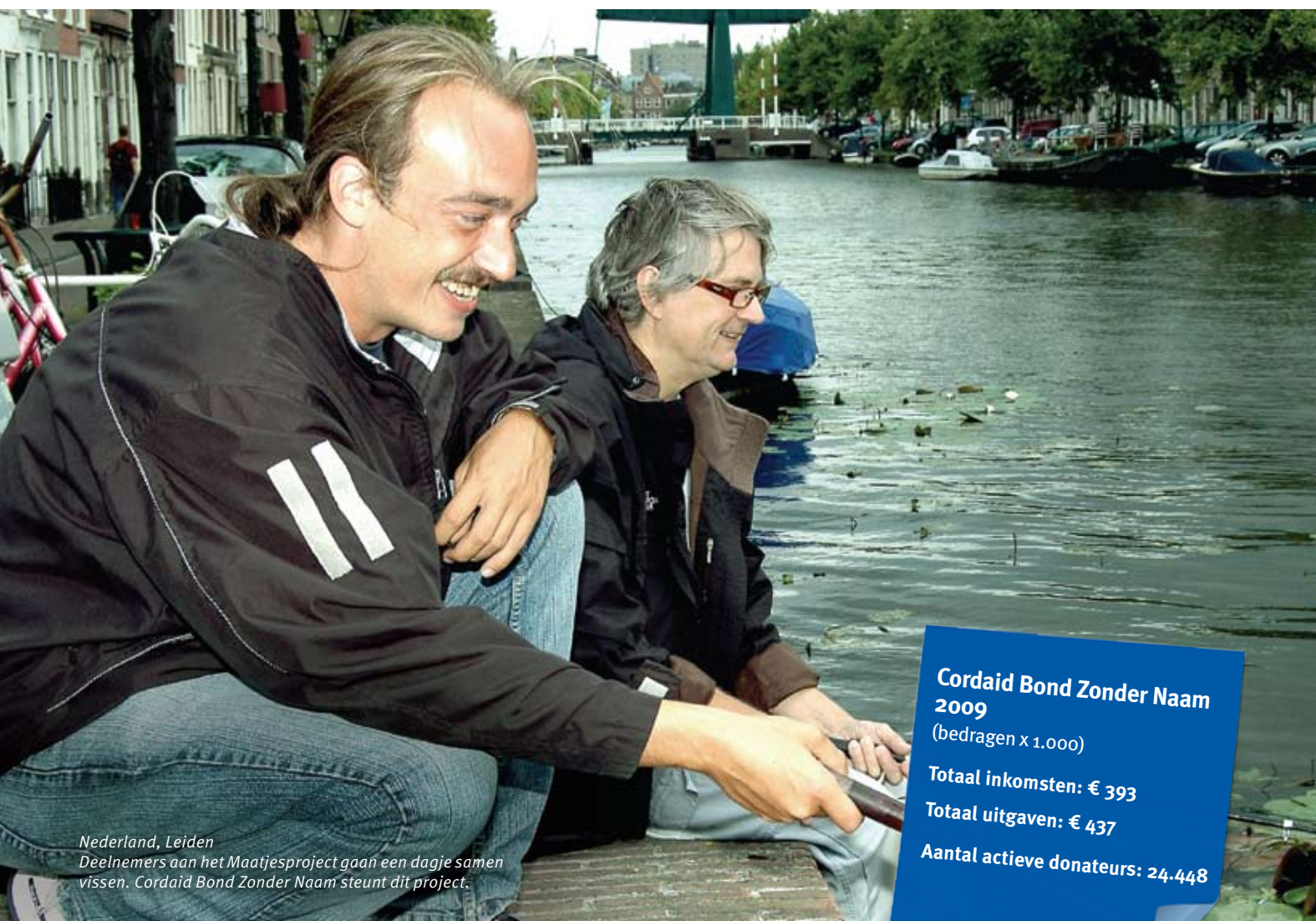

Childhope Asia Philippines (CHAP):

CHAP is opgericht in 1989 en wordt sinds 2001 door Cordaid ondersteund. CHAP wil straatkinderen beschermen tegen misbruik en hen motiveren om hun leven op straat op te geven. Met hulp van Cordaid heeft CHAP in 2009 het volgende bereikt:

- Minstens 1500 straatkinderen hebben deelgenomen aan de educatieve straatsessies
- Ongeveer 700 kinderen hebben individuele psychologische hulp gekregen
- Ruim 500 kinderen hebben via de mobiele educatie bus aan het basisonderwijs deelgenomen
- 320 kinderen hebben medische zorg ontvangen
- 120 kinderen zijn naar opvanghuizen gegaan; er wordt gewerkt aan herstel van de band met hun familie

Cordaid Bond Zonder Naam helpt allerarmsten in Nederland

Nederland, Leiden
 Deelnemers aan het Maatjesproject gaan een dagje samen vissen. Cordaid Bond Zonder Naam steunt dit project.

Cordaid Bond Zonder Naam 2009
 (bedragen x 1.000)

Totaal inkomsten: € 393
 Totaal uitgaven: € 437
 Aantal actieve donateurs: 24.448

Cordaid helpt niet alleen mensen ver weg, in ontwikkelingslanden. Cordaid zet zich ook in voor kwetsbare mensen hier; zoals daklozen, (ex)-verslaafden, asielzoekers en gezinnen met een minimuminkomen. Dat doen we bijvoorbeeld door mannen en vrouwen die buiten hun schuld in de problemen zijn geraakt, financiële hulp te bieden. Pien Veldhuizen, maatschappelijk werkster bij hulpverleningsinstantie Kwadraad in Leiden, diende in 2009 een verzoek in bij Cordaid Bond Zonder Naam. Ze vroeg en kreeg 500 euro verhuiskosten voor een cliënt.

“Mijn cliënt, laten we haar mevrouw de Vries noemen, is een weduwe van 63 jaar. Twee jaar geleden is haar dochter overleden. De dochter had een eigen bedrijf waar mevrouw de Vries geld in had

gestoken. Door de ziekte van haar dochter hield het bedrijf op te bestaan, met als gevolg dat mevrouw de Vries haar geld kwijt was en in de schuldhulpverlening belandde. Haar schoonzoon werkt in de horeca en heeft ook schulden. Mevrouw de Vries zorgt nu vijf dagen per week voor haar kleinzoon, terwijl ze moet rondkomen van 50 euro per week. Ze is de afgelopen maanden 17 kilo afgevalen omdat ze alleen droog brood eet, zodat ze haar kleinzoon wel belegde boterhammen kan geven.”

Het verhaal van mevrouw de Vries staat niet op zichzelf. Pien Veldhuizen heeft in de 3,5 jaar dat ze als maatschappelijk werkster bij Kwadraad werkt steeds meer mensen in de problemen zien komen. “Natuurlijk, soms hebben mensen zelf verkeerde keuzes gemaakt waardoor ze nu in de schulden zitten. Maar even zo vaak zitten ze

buiten hun schuld aan de grond. Vrouwen bijvoorbeeld die het huis uitvluchten vanwege huiselijk geweld en helemaal opnieuw moeten beginnen. Degenen die bij mij aankloppen, zitten echt in de knel.” Volgens Veldhuizen zijn er een aantal oorzaken voor de toename van het aantal armen in Nederland. “Je ziet dat de economische crisis zijn tol eist. En dat de samenleving steeds meer verhardt. Sommige mensen trekken het op een gegeven moment niet meer. Vaak schamen ze zich daarvoor en proberen ze zo lang mogelijk alles zelf op te lossen. Maar ze weten vaak niet wat er allemaal mogelijk is. Of ze lopen vast in de wirwar aan regels en formulieren. Een aantal van mijn cliënten is analfabeet. Die weten zich geen raad met al het papierwerk dat van hen gevraagd wordt.”

Als mensen zoals mevrouw de Vries bij Veldhuizen terecht komen, lopen ze eerst samen een lijst door. Klopt de hoogte van hun uitkering? Hebben ze gebruik gemaakt van alle toeslagen waar ze recht op hebben? Kunnen familieleden bijspringen? Pas als blijkt dat alle mogelijkheden voor wat extra financiële speelruimte zijn uitgeput, probeert Veldhuizen geld bij elkaar te sprokkelen uit andere potjes, bijvoorbeeld die van Cordaid Bond Zonder Naam. “Ik dien alleen aanvragen in waar ik volledig achter sta. Zo moest mevrouw de Vries vanwege haar financiële problemen verhuizen, maar ze had zelfs geen geld om wat op te knappen, te schilderen of een tapijt te kopen. Met de 500 euro van de Bond werd mevrouw de Vries een flink eind op weg geholpen om de meest noodzakelijke spullen te kunnen aanschaffen.”

De steun van Cordaid Bond Zonder Naam helpt ook Pien Veldhuizen verder. “Vaak voel ik me machteloos. Veel situaties lijken zo uitzichtloos. Als ik mijn cliënten dan kan helpen door een beroep te doen op organisaties als Cordaid Bond Zonder Naam, is dat geweldig. Mensen zijn vaak echt in tranen, zo blij zijn ze met dat steuntje in de rug. En dat ik iets voor hen heb kunnen betekenen, geeft mij weer de kracht om door te gaan.”

Maatjesproject Leiden: voor (ex)-dakloze en vrijwilliger een bijzondere ervaring

Naast individuele hulp, steunt Cordaid Bond Zonder Naam initiatieven die kwetsbare mensen helpen. Zo geven we in drie jaar tijd (2008, 2009 en 2010) in totaal 9.000 euro aan het Maatjesproject van Stichting Binnenvest in Leiden. De Binnenvest vangt zo'n 700 dak- en thuislozen op en helpt hen hun leven weer op orde te krijgen. Sommigen kunnen na verloop van tijd weer zelfstandig gaan wonen, met begeleiding van de Binnenvest.

In het Maatjesproject wordt een vrijwilliger aan een (voormalige) dakloze gekoppeld. Samen gaan ze een jaar lang, eens in de twee weken, leuke dingen doen. “Een kopje koffie drinken, wandelen, fietsen, vissen, naar de film, dat soort dingen,” vertelt Ingrid van

Loo, coördinator van het Maatjesproject. “Onze cliënten moeten weer leren met mensen om te gaan, moeten opnieuw leren contacten te leggen en hoe die te onderhouden. Want vaak hebben ze zich in hun eigen wereld teruggetrokken. En nog vaker hebben familie en vrienden het contact verbroken.” Voor sommige daklozen is het een hele stap om zich op te geven voor het project. “We beginnen daarom vaak met een proefkoppeling. Als die ene keer goed bevalen is, willen cliënten meestal vaker met hun maatje op stap.”

Cliënt Eddie was snel overtuigd. Het koken met zijn maatje Connie bracht herinneringen aan vroeger naar boven. “Toen hielp ik mijn moeder vaak in de keuken.” Eddie had meteen al een idee wat hij de volgende keer samen met Connie wilde maken: zijn moeders griesmeelsoufflé. Ook de vrijwilligers zijn enthousiast, vertelt coördinator van Loo. “Voor hen zijn de ontmoetingen met (voormalige) dak- en thuislozen ook heel bijzonder. Maatje Theo bijvoorbeeld vertelde me dat het zo goed was om eens uit zijn eigen kringetje te stappen. ‘Zo bekijk ik mezelf ook weer eens anders’, zei hij.”

Hulp van Cordaid Bond Zonder Naam in 2009:

In 2009 heeft Cordaid Bond Zonder Naam 150 individuele aanvragen goedgekeurd en hebben we mensen een (klein) bedrag gegeven om bijvoorbeeld huisuitzetting te voorkomen, de kinderkamer in te richten of -voor iemand die slecht ter been is- een fiets aan te schaffen. De mensen die financiële hulp krijgen zijn vaak, net als mevrouw de Vries uit het verhaal elders op deze pagina, buiten hun schuld in de problemen geraakt en zitten nu in een schuldsaneringstraject. Soms gaat het om mensen met een verstandelijke beperking of psychische problemen die hun rekeningen niet op tijd betaald hebben en nu met hulpverleners de zaken weer op orde aan het brengen zijn. Of het zijn mensen die door een scheiding, werkloosheid, verhuizing of ziekte voor onverwachte kosten zijn komen te staan die zij zelf niet kunnen opbrengen en waarvoor de gemeente geen speciale potjes beschikbaar heeft.

Naast de 150 individuele aanvragen, steunde Cordaid Bond Zonder Naam in 2009 ook projecten van zestien organisaties. Zo gaven we 5.500 euro aan de maaltijdverstrekking van de soepbus van Stichting de Korenmaat in Den Haag, 5.640 euro voor de inrichting van de verblijfsruimte van een blijf-van-mijn-lijfhuis voor minder validen van Stichting NEOS in Eindhoven en 1.000 euro voor tandartszorg voor illegalen aan het Steunpunt Illegalen (STIL) in Utrecht.

Samenwerking Cordaid en partners 2010

María Eugenia Moscos
Algemeen directeur FONDECO,
Bolivia

"Fondeco verstrekt kredieten en andere financiële producten aan kleine ondernemers op het platteland en in de stad. In 2010 willen we groeien: meer kleine (boeren)ondernemers van een krediet voorzien en meer beter terugbetalende klanten aan ons binden. Met het geld van Cordaid moet dat gaan lukken. Ook hopen we in mei 2010 de vergunning te krijgen om voortaan als officiële MFI (microfinancierinstelling) te kunnen opereren. Zo'n officiële status maakt ons onafhankelijker en sterker."

Peninah Kyarimpa
Beleidsmedewerker VECO,
Oeganda

"VECO komt op voor de vele kleine boerenondernemers die de economie van Oeganda draaiende houden. Als zij erin slagen een fatsoenlijk inkomen te krijgen uit duurzame landbouw, dan werken ze zichzelf uit de armoede en produceren ze voldoende voedsel voor hun familie. Met hulp van Cordaid blijven we ook in 2010 druk uitoefenen op de Oegandese overheid. Die moet meer geld uittrekken voor trainingen aan boeren, betaalbare zaden, irrigatie en betere wegen op het platteland. Cordaid steunt ons niet alleen financieel, maar probeert ook het ontwikkelingsbeleid in Nederland en Europa zó te veranderen dat er meer steun komt voor duurzame landbouw in Oeganda."

Naseef Mu'alleem
Directeur van het Palestijnse
Centre for Peace and
Democracy

"Onze wens voor 2010 is niet dat Cordaid ons vis geeft, of ons leert vissen, want we weten hoe we moeten vissen. Ons probleem is dat de zee is leeggeroofd door Israël; onze vis is verdwenen. Wat we nodig hebben is dat Cordaid samen met ons onze vis teruggeeft."

Dr. Sidiq Asad
Directeur van Afghan Centre
for Training and Development
(ACTD)

"In een land als Afghanistan is aan werkelijk alles behoefte. ACTD zal zich in 2010, gesteund door Cordaid, concentreren op het geven van voorlichting aan mensen op het platteland. We geven workshops waarin we bijvoorbeeld uitleggen welke rechten zijn vastgelegd in de Afghaanse grondwet en hoe mensen hun recht kunnen claimen. Vrouwenrechten krijgen extra aandacht. Ook vertellen we hoe verkiezingen werken en dat de islam en democratie prima samen gaan. Iedereen kan deelnemen aan deze workshops. Zo proberen we de afstand tussen de regering in Kabul en de mensen in de provincies kleiner te maken."

Marcelle de Moraes
Maatschappelijk werkster bij
Projeto Trama, Brazilië

"Cordaid heeft besloten om vanaf 2010 aan 9 landen geen steun meer te geven. Brazilië is één van die landen en dus wordt de hulp aan ons afgebouwd. Maar Projeto Trama gaat door met het bestrijden van vrouwenhandel. We blijven druk uitoefenen op de Braziliaanse regering om de wet aan te passen, zodat vrouwenhandel beter aangepakt kan worden. En we blijven de slachtoffers van vrouwenhandel op alle mogelijke manieren helpen. We hopen op financiële steun van andere donoren zodat we ook na 2010 ons werk kunnen blijven voortzetten"

Keziah M. Kapesa
Directrice van PRINMAT
(Private Nurses and Midwives
Association Tanzania)

"Wij hopen met hulp van Cordaid het aantal verloskundigenpraktijken uit te breiden. Nu hebben we 58 praktijken in 14 regio's, maar we willen naar 100 praktijken in 20 regio's. Ook blijven we mannen betrekken bij de zwangerschapscontroles. Omdat mannen vaak beslissen of hun vrouw thuis - met alle risico's van dien - of in een ziekenhuis of kliniek bevalt, geven we hen voorlichting over veilig bevallen. Zo hopen we het hoge sterftecijfer onder zwangere vrouwen en baby's in Tanzania terug te dringen."

Moses Chakana
Regiomanager van Fincoop
(Finance Cooperative
Limited), Malawi

"Met de steun van Cordaid willen we in 2010 meer vrouwen een speciale lening geven, de *Women Opportunity Loan*. Hiermee kunnen vrouwen een hoger bedrag lenen dan normaal, zodat het gemakkelijker wordt om in een eigen bedrijfje te investeren. Nu doen we dat alleen in nog in de hoofdstad Lilongwe, maar we willen dat uitbreiden naar Blantyre in het zuiden en Mzuzu in het noorden van het land. Ook willen we vrouwen trainingen geven zodat ze hun bedrijfje beter kunnen runnen. Vrouwen die economisch zelfstandig zijn, worden serieuzer genomen. Hun stem wordt gehoord in de maatschappij."

Mary Sibandi
Veldcoördinator veilig
moederschap, College of
Medicine, Malawi

"Malawi is één van de landen met de hoogste moedersterfte ter wereld. In 2010 gaan we daarom door met het versterken van de structuren binnen dorpsgemeenschappen, zodat de zorg voor zwangere vrouwen verbeterd. We organiseren opfriscursussen voor traditionele verloskundigen, leren hen meer over ziektepreventie (zoals het voorkomen van de overdracht van het hiv-virus van moeder op kind) en hoe ze risico's tijdens de zwangerschap sneller kunnen herkennen. Hierdoor zullen ze ook de rest van de gemeenschap kunnen mobiliseren, zodat vrouwen in afgelegen gebieden op tijd worden verwezen naar een ziekenhuis of een kliniek voor de bevalling. Om dit te stimuleren, gaan we prijzen uitreiken aan de beste traditionele verloskundigen."

Vragen en antwoorden

Misschien heeft u in het najaar van 2009 de spotjes wel gezien of gehoord: Joris Linssen die in Malawi het antwoord zocht op kritische vragen, zoals “Werkt ontwikkelingshulp wel?” Joris riep ook u op om kritische vragen stellen aan Cordaid. Daar is veel gebruik van gemaakt. Een aantal van die vragen, mét de antwoorden vindt u hier.

Natuurlijk kunt u nog steeds bij ons terecht met uw vragen. Mail naar info@cordaid.nl of neem contact op met de servicedesk 070- 3136 333.

Komt mijn geld wel echt op de goede plek terecht?

Van elke euro die u ons geeft, komt ruim 70 cent terecht bij de mensen in ontwikkelingslanden. De rest van uw geld gebruiken we onder andere om de projecten in ontwikkelingslanden te controleren, resultaten in kaart te brengen en verantwoording af te leggen aan u en onze andere geldschieters. Cordaid heeft het CBF-keurmerk voor goede doelen. Volgens het CBF (Centraal Bureau Fondsenwerving) mag je als goed doel maximaal 25% van je donatiegeld besteden aan fondsenwervende activiteiten. Cordaid zit daar met gemiddeld 16 tot 17% ruim onder. We houden de kosten dus zo laag mogelijk, zodat zoveel mogelijk geld terechtkomt daar waar het het hardst nodig is.

Wij werken meestal niet zelf in ontwikkelingslanden, maar ondersteunen het werk van lokale partnerorganisaties. Voordat we met een organisatie in zee gaan, voeren we een grondig onderzoek uit. Dat blijven we doen als we een relatie zijn aangegaan met een organisatie. Onze partners moeten elk jaar verantwoording afleggen over wat zij met het verkregen geld hebben gedaan. Cordaid heeft een eigen financieel controleteam en programma's boven een bepaald bedrag worden door een externe financiële auditor gecontroleerd. Toch gaat er wel eens wat mis. Dan nemen we, afhankelijk van de ernst van de fouten, maatregelen. In het ergste geval, bijvoorbeeld als er gefraudeerd is, stoppen we onze steun.

Heeft ontwikkelingssamenwerking wel zin?

Ja zeker. Maar ontwikkelingssamenwerking moet volgens Cordaid wel aan een aantal voorwaarden voldoen. Het allerbelangrijkste is dat onze hulp geen liefdadigheid is. We werken samen met lokale mensen die zelf hun eigen leefsituatie of die van anderen in hun omgeving structureel willen verbeteren; vandaar dat we ook liever de term ontwikkelingssamenwerking in plaats van ontwikkelingshulp gebruiken. Zo hebben we in 2009, samen met onze partnerorganisaties, 1500 straatkinderen op de Filipijnen onderwijs en voorlichting gegeven. In India hebben 126.000 vrouwen een microverzekering kunnen afsluiten en in Sierra Leone zijn 72 studenten begonnen aan hun opleiding tot verloskundige. Door uw en onze steun krijgen deze mensen dus een beter leven.

Is het mogelijk geld te geven voor een specifiek project?

Ja, dat kan. Vanaf € 2.500,- per jaar kunt u een project ‘adopter’. Wij selecteren een aantal projecten waar u een keuze uit kunt maken. Behalve donateurs maken ook veel bedrijven, vermogensfondsen, serviceclubs en ordes en congregaties gebruik van deze mogelijkheid. In 2009 hebben onder andere de volgende relaties ons gesteund: ASN Bank, Euretco, Air Miles, Compagnon, Deloitte, Ineke Feitz Stichting, de heer en mevrouw Somers en de Zusters van Oirschot. Wilt u hun voorbeeld volgen, stuur dan een mail naar bedrijven@cordaid.nl

Wat verdient de directie van Cordaid?

Algemeen directeur René Grotenhuis verdiende in 2009 € 7.944,- bruto per maand. Per 1 december 2009 is de vacature voor directeur Programma's en Marketing vervuld door Henri van Eeghen. Hij verdiende € 7.229,- bruto per maand. De directiesalarissen zijn in lijn met de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen (code Wijffels) die door Cordaid wordt onderschreven. In deze code staat dat het salaris van directeuren van goede doelenorganisaties zoals Cordaid een combinatie moet zijn van idealisme en professionaliteit. Nevenfuncties van de directie worden gemeld bij de Raad van Toezicht van Cordaid. Deze beoordeelt of er geen sprake is van belangenverstrengeling.

Hoe werft Cordaid nieuwe donateurs?

De meeste nieuwe donateurs worden geworven via een persoonlijke benadering aan de deur of via de telefoon. Hiervoor werken we samen met externe bureaus. Hun medewerkers krijgen van ons een speciale training. Deze manier van werken is het meest kostenefficiënt en effectief gebleken. Wij maken ongeveer € 50,- kosten per geworven donateur; de donateur geeft ons gedurende drie tot vijf jaar gemiddeld € 5,- per maand. In een persoonlijk gesprek is meer ruimte voor uitleg en vragen en ontstaat vaak een dialoog met de potentiële donateur. In 2009 hebben we zo'n 25.000 nieuwe donateurs -die periodiek via een machtiging geven- welkom mogen heten voor de fondsen van Cordaid.

Jaarrekening 2009*

Tevredenheid

Cordaid kan tevreden terugkijken op het financiële jaar 2009. Zo zijn de **inkomsten** uit eigen fondsenwerving hoger dan ooit tevoren, ondermeer doordat de inkomsten uit nalatenschappen (weer) beduidend hoger uitkwamen dan begroot. En dat terwijl het aan het begin van het jaar zeer onzeker was hoe de eigen fondsenwerving zich zou ontwikkelen als gevolg van de economische crisis.

Ook de inkomsten uit enkele andere fondsen (zoals de Nationale Postcode Loterij, de EU en de Wereldbank) zijn bijzonder hoog. Cordaid is blij met de hogere inkomsten uit eigen fondsenwerving en andere bronnen, gezien de grote concurrentie op deze markten.

De **organisatiekosten** zijn in 2009 hoger uitgekomen dan begroot. Dat komt deels door de voorbereidingskosten van de subsidie-aanvraag bij de Nederlandse overheid voor de periode 2011-2015, deels door advieskosten in verband met een intensief onderzoek in het laatste kwartaal van het jaar om de operationele efficiëntie van de organisatie te verhogen.

In de tweede helft van het jaar is een reductie van het personeelsbestand ingezet. Dit was nodig om de personele lasten te drukken én te anticiperen op een toekomst met - naar verwachting - minder beschikbare fondsen. De verlaging van de personele bezetting wordt in 2010 voortgezet.

Concluderend kunnen we stellen dat de totale kosten weliswaar hoger zijn uitgevallen dan begroot, maar dat in de tweede helft van het jaar een duidelijke kentering is ingezet. Bovendien worden de (hogere) kosten volledig gedekt door de (hogere) inkomsten.

Cordaid probeert zo goed mogelijk te anticiperen op de toekomst. Die zal lang onzeker blijven, omdat pas tegen het eind van 2010 de nieuwe subsidiebeschikking van de Nederlandse overheid bekend zal zijn. Gesterkt door de uitstekende financiële resultaten die zijn behaald op de terreinen van eigen en additionele financiering en de ombuiging van de kosten, gaat Cordaid die toekomst vol vertrouwen tegemoet.

Baten

De totale bruto baten beschikbaar voor het realiseren van onze doelstellingen (hulpverlening, voorlichting en lobby) zijn in 2009 € 182,1 miljoen. Daarnaast is € 9 miljoen voor herinzet uit het leningen & garantieprogramma beschikbaar gekomen. De totale baten 2009 zijn € 10,7 miljoen hoger dan de baten in 2008 en € 6,2 miljoen hoger dan begroot voor 2009.

• Eigen fondsenwerving:

De inkomsten uit de eigen fondsenwerving bedragen in 2009 € 41,8 miljoen; 3,4 miljoen hoger dan in 2008. Van dat totaalbedrag is € 13 miljoen afkomstig uit nalatenschappen; € 3,2 miljoen meer dan Cordaid in 2008 uit nalatenschappen verkreeg. Ook het absolute aantal nalatenschappen lag hoger dan in 2008. De gemiddelde bijdrage lag rond de € 66.000.

Toch is het -tegen de achtergrond van de economische crisis- bemoedigend dat ook de donaties aan de Cordaid fondsen (Cordaid Mensen in Nood, Cordaid Memisa, Cordaid Kinderstem, Cordaid Microkrediet en Cordaid Bond Zonder Naam) niet zijn weggezakt. De doelstellingen voor 2009 zijn voor 99% gerealiseerd.

Cordaid Kinderstem en Cordaid Mensen in Nood kregen meer geld binnen dan was begroot, Cordaid Memisa bleef enigszins achter (afgezien van de nalatenschappen). Ook de inkomsten van bedrijven waren lager dan begroot, wat een direct gevolg is van de economische crisis.

Het belangrijkste effect van de kredietcrisis is dat het aantal 'losse' donateurs aanzienlijk is afgenomen. Het aantal vaste donateurs daarentegen is gestegen ten opzichte van 2008, maar niet zoveel als verwacht. Er zijn 27.500 vaste donateurs bijgekomen, terwijl was uitgegaan van 38.000.

Conform afspraken met het Bestuur van de Stichting Bisschoppelijke Vastenactie zal er naast de Jaarrekening Cordaid een separate Jaarrekening voor de Bisschoppelijke Vastenactie worden opgesteld. De staat van baten en lasten voor de Bisschoppelijke Vastenactie is opgenomen in het ministeriële jaarverslag (zie www.cordaid.nl).

* Dit is een beknopt overzicht van de totale jaarrekening die opgenomen is in het ministeriële jaarverslag van Cordaid 2009 (zie www.cordaid.nl).

Malawi, Lilongwe
Maichael Banda (32) verkoopt plastic zakken. Met leningen van onze partnerorganisatie Fincoop kon hij een kraampje op de markt beginnen. Inmiddels heeft Maichael twee marktkraampjes en hoopt hij over 3 jaar een echte winkel te hebben.

• Gezamenlijke acties

In 2009 bestaan de inkomsten uit gezamenlijke acties uit het afhandelen en opschonen van oude acties van de Stichting Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO) voor per saldo € 0,1 miljoen. Er zijn geen nieuwe acties geweest.

• Acties van derden

De inkomsten uit de Nationale Postcode Loterij bedragen € 3,0 miljoen (2008: € 3,4 miljoen). Van Stop Aids Now! (SAN!) is in 2009 € 0,6 miljoen ontvangen. Vanuit het Dutch Consortium Uruzgan is € 1,9 miljoen ontvangen.

• Subsidies van overheden

Cordaid ontvangt in 2009 in totaal € 130,2 miljoen van overheden; € 5,2 miljoen meer dan in 2008. Tegenover lagere inkomsten (-€ 10,4 miljoen) van de Nederlandse overheid uit hoofde van het medefinancieringsstelsel, staan hogere inkomsten bij:

- MDG5-Schokland (projectfinanciering Nederlandse overheid):	€ 4,1 miljoen
- EU-projectfinanciering:	€ 9,2 miljoen
- Wereldbank (projectfinanciering):	€ 1,9 miljoen
Totaal:	€ 15,2 miljoen

Het resultaat op Beleggingen is € 1 miljoen hoger dan de begroting van € 2 miljoen. Het resultaat op het *leningen, participatie en garantiëprogramma*, kwam uit op € 1,4 miljoen positief (in 2008 € 0,4 miljoen negatief).

Lasten

Overeenkomstig de verantwoordingsrichtlijn voor Fondsenwervende instellingen (RJ650) kunnen de lasten onderverdeeld worden in:

- Besteding aan doelstellingen (inclusief uitvoeringskosten)
- Wervingskosten van de Baten
- De kosten van Beheer & Administratie

• Besteding aan doelstellingen

In 2009 is € 4,2 miljoen minder besteed aan hulpverlening, voorlichting en lobby dan in 2008 hoofdzakelijk als gevolg van lagere bestedingen aan projecten in ontwikkelingslanden voor per sal-

do € 3,5 miljoen. De bestedingen in alle sectoren zijn gedaald, met uitzondering van de sector Gezondheid & Welzijn. Daar is de doelstelling met betrekking tot additionele financiering (o.a. EU en Schokland akkoord) niet alleen gehaald, maar zelfs ver overschreden. De verlaging van de bestedingen in de andere sectoren (Noodhulp & Wederopbouw, Ondernemen, Zeggenschap) is deels het gevolg van bewust beleid en deels van het feit dat de extra middelen pas tegen het eind van het jaar beschikbaar kwamen, en dus pas in 2010 gebruikt zullen worden voor nieuwe projecten.

• Wervingskosten

De kosten van de eigen fondsenwerving zijn ten opzichte van 2008 gestegen met € 0,6 miljoen. Een stijging van de kosten was voorzien in het budget 2009.

• Kosten Beheer & Administratie

Deze zijn ca. € 1 miljoen hoger uitgevallen dan in 2008 door hogere kosten bij de stafafdelingen en de directie van Cordaid. Zo zijn er in het 4e kwartaal (bewust) hogere kosten gemaakt in verband met het project "Daadkracht" om de operationele processen te optimaliseren. Dit vanwege de aanpassingen in processen en organisatie die Cordaid in 2010 door zal moeten maken met het oog op de nieuwe strategieperiode 2011-2015, en het concept van 'Communities of Change' dat daarin centraal zal staan.

Kostenratio's

- Percentage **werving** (betreft alle wervingskosten, exclusief Beheer & Administratie, uitgedrukt als percentage van alle inkomsten): 3,6% (Begroot: 3,7%). Ondanks de relatief hogere kosten ter verkrijging van subsidies van overheden (m.n. het nieuwe medefinancieringsstelsel) en de hogere kosten voor eigen fondsenwerving valt het werkelijke percentage lager uit dan begroot door de hogere opbrengsten uit eigen fondsenwerving en subsidies van overheden. Dit betekent dat de toegenomen inspanning op het gebied van werving meer resultaat heeft opgeleverd dan verwacht.
- Percentage eigen **fondsenwerving** (betreft eigen fondsenwervende kosten, exclusief Beheer & Administratie, uitgedrukt in inkomsten eigen fondsenwerving): 13,7% (Begroot: 16,5%).

Bij dit percentage hebben de relatief hoge inkomsten (met name door nalatenschappen) uiteraard een positieve uitwerking op het percentage.

Conform de verantwoordingsrichtlijn voor fondsenwervende instellingen (RJ650) zijn deze kosten onderdeel van de categorie "**Besteed aan doelstellingen**".

- Beheer & Administratie (uitgedrukt als percentage van de Lasten): 2,1% (streefcijfer Cordaid: < 2,5%)
- Bestedingsratio (totaal besteed aan doelstellingen t.o.v. totale baten): 89,7%. Over 2009 is sprake van een overschot op de bestemmingsfondsen, dat in 2010 aangewend zal worden.

Resultaat

De **bruto inkomsten** liggen ca. € 10,7 miljoen hoger dan in 2008 en komen uit op € 182,1 miljoen. Deze hogere bruto inkomsten zijn het gevolg van de hogere inkomsten uit 'eigen fondsenwerving', 'acties van derden', en 'subsidies van overheden', in combinatie met een hoger resultaat uit Beleggingen en financiële vaste activa in 2009.

De **totale lasten** komen uit op € 173,4 miljoen. Het verschil tussen baten en lasten bedraagt € 8,6 miljoen. Dit bestaat voor een groot deel uit (positieve) saldi op fondsen die in 2010 besteed zullen worden. Ook zullen de positieve saldi op sommige fondsen aangewend worden om negatieve fondssaldi die in het verleden ontstaan zijn, weer aan te vullen.

Balans

• Materiële vaste activa

De waarde van de materiële vaste activa is met € 0,6 miljoen gestegen: van € 1,2 miljoen naar € 1,8 miljoen. Tegenover investeringen à € 1,1 miljoen stonden afschrijvingen van € 0,5 miljoen. De investeringen hebben met name te maken met de aanschaf van een nieuw programmabeheersysteem, waarvoor overigens een reservering binnen het vermogen was gemaakt.

• Financiële activa

De financiële activa weerspiegelen de leningen, participaties en garanties verstrekt aan partnerorganisaties ter financiering

van veelal kleinschalige economische activiteiten, waarvoor geen of moeilijk financiering via de reguliere financiële sector (commerciële banken, verzekeringsmaatschappijen) kan worden verkregen. De rentevergoedingen op deze leningen worden per land en klant bepaald.

Nieuwe leningen en garanties werden verstrekt voor een totaalbedrag van per saldo € 12,5 miljoen; hiertegenover stonden aflossingen ter waarde van € 9,2 miljoen.

• Vorderingen

De vorderingen namen met maar liefst € 56,5 miljoen toe. Dit komt vooral door een toename van de vorderingen op backdonoren met € 10,8 miljoen en een toename van de vordering op de Nederlandse overheid met € 45,7 miljoen. De eerste tranche betaling door de Nederlandse overheid in het kader van de uitvoering van het medefinancieringsprogramma is begin 2010 ontvangen, terwijl dit in eerdere jaren in december van het jaar daarvoor gebeurde.

• Liquide middelen

De liquide middelen namen met € 43 miljoen af. Belangrijkste reden is de daling van de ontvangsten van overheden, vooral de Nederlandse overheid (zie opmerking hierboven: geld niet in december 2009, maar in februari 2010 ontvangen). Verder was er sprake van vrijval uit deposito's.

• Reserves en fondsen

Het eigen vermogen van Cordaid bestaat uit reserves en fondsen. Met de **continuïteitsreserve** wordt beoogd een buffer te reserveren van voldoende omvang om, bij het onverhoopt wegvallen van een of meer belangrijke financieringsbronnen en met inachtneming van bestaande juridische en morele verplichtingen, lopende programma's op een correcte manier te kunnen voltooien, inclusief de daarvoor benodigde inzet van eigen personeel. Op basis van scenarioberekeningen die afgestemd zijn met de accountant en de Raad van Toezicht is bepaald dat een reserve van 57% van de loonsom toereikend zou moeten zijn. De aldus berekende continuïteitsreserve zou € 7,8 miljoen bedragen, maar met het oog op de onzekere toekomst is -wederom in overleg met de accountants- besloten om het (hogere) bedrag van 2008 (€ 9,4 miljoen) te handhaven.

De fondsen bestaan uit **bestemmingsfondsen mét en zonder beperkte doelstelling**. Tot de eerste categorie behoren de projectfondsen met een duidelijk vooraf bestemd doel, zoals de opbrengsten in het kader van specifieke SHO-acties, en tot de laatste categorie behoren de overlopende saldi op de eigen fondsen, die een lichte mate van bestemming hebben (meestal gekoppeld aan programmadoelstellingen). Het saldo op de bestemmingsfondsen mét beperkte doelstelling zijn nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2008. De bestemmingsfondsen zonder beperkte doelstelling zijn gestegen met € 7,1 miljoen, met name door lagere bestedingen en hogere inkomsten in de laatste maanden van 2009.

• **Fonds leningen en garanties**

Het fonds leningen, participaties en garanties omvat het vermogen dat is opgebouwd in het kader van het programma leningen en garanties. De middelen voor het fonds leningen en garanties zijn initieel afkomstig uit het Medefinancieringsprogramma, uit eigen middelen en uit renteloze leningen verkregen van enkele

verwante organisaties. Verder bestaat het Fonds uit middelen die eerder via een lening verstrekt zijn, en inmiddels zijn afgelost en opnieuw voor herinzet gebruikt zijn. Het Fonds is in 2009 gestegen met € 4,6 miljoen.

• **Schulden**

De toename van de schulden met € 7,2 miljoen hangt voornamelijk samen met een toename van de projectverplichtingen. Deze projectverplichtingen zijn voor een belangrijk deel (meerjaren)toezeggingen voor projecten die gefinancierd worden uit de in 2009 toegekend gekregen subsidies van overheidsinstellingen (zie ook pagina 46).

Balans (na voorgestelde saldobestemming)

x € 1.000	31 december 2009	31 december 2008
Activa		
Materiële vaste activa:		
- Bedrijfsmiddelen	1.766	1.238
Financiële vaste activa:		
- Verstrekt in het kader van de doelstelling	41.877	39.638
- Beleggingen	29.062	26.270
Voorraden:		
- Bedrijfsvoorraden	0	0
Vorderingen	137.887	81.406
Liquide middelen	87.851	130.889
Totaal activa	298.443	279.442
Passiva		
Reserves		
- continuïteitsreserve	9.383	9.383
- bestemmingsreserve	100	400
- overige reserves	1.766	1.239
	11.249	11.022
Fondsen		
- bestemmingsfondsen beperkte doelstelling	126	158
- bestemmingsfondsen zonder beperkte doelstelling	12.289	5.197
	12.415	5.355
Fonds leningen en garanties	77.578	72.988
Voorzieningen	250	362
Schulden		
- op lange termijn	99.418	87.212
- op korte termijn	97.533	102.502
	196.951	189.714
Totaal passiva	298.443	279.442

Staat van baten en lasten

x € 1.000	Werkelijk 2009	Begroting 2009	Werkelijk 2008
Baten:			
1. Baten uit eigen fondsenwerving	41.778	37.160	38.402
2. Baten uit gezamenlijke acties	97	4.000	799
3. Baten uit acties van derden	5.527	6.500	3.832
4. Subsidies van overheden	130.211	126.240	125.030
5. Resultaat uit financiële vaste activa	1.445	0	0
6. Baten uit beleggingen	3.028	2.000	3.372
Som der baten	182.086	175.900	171.436
Lasten:			
Besteed aan doelstellingen			
1. Voorlichting/bewustmaking	5.245	4.667	5.558
2. Resultaat uit financiële vaste activa	0	0	353
3. Lobby	2.891	2.000	2.395
4. Hulpverlening overige bestedingen	424	500	1.182
5. Hulpverlening Zeggenschap	35.744	39.325	38.799
6. Hulpverlening Noodhulp & Wederopbouw	42.903	50.975	47.951
7. Hulpverlening Gezondheid & Welzijn	44.489	35.808	36.906
8. Hulpverlening Ondernemen	21.685	22.093	24.686
9. Cordaid Nederland	9.813	10.015	9.566
	163.194*	165.383	167.395
Werving Baten			
- Kosten eigen fondsenwerving	5.696	6.149	5.060
- Kosten verkrijging subsidies overheden	790	354	514
- Kosten van beleggingen	37	0	30
	6.523	6.503	5.604
Beheer en administratie			
- Kosten Beheer en administratie	3.720	2.822	2.707
Som der lasten	173.437	174.708	175.705
Resultaat	8.649	1.192	-4.270
PM: herinzet middelen leningen & garanties	9.004	10.000	7.724
- Ratio bestedingen: % doelbesteding t.o.v. baten	89,6%	94,0%	97,6%
- Ratio wervingskosten: % wervingskosten t.o.v. baten	3,6%	3,7%	3,3%
- Ratio B&A: % B&A t.o.v. lasten	2,1%	1,6%	1,5%

* In het jaarverslag wordt op pagina 5 gesproken over *bestedingen aan de doelstelling* van € 157 miljoen. Dit bedrag is afkomstig uit onze projectadministratie. Volgens deze jaarrekening, zijn de bestedingen aan de doelstelling in totaal € 163 miljoen. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat in de verantwoordingsrichtlijn voor jaarrekeningen van fondsenwervende instellingen (RJ 650) een andere definitie voor bestedingen aan de doelstellingen gebruikt wordt, dan in onze projectadministratie. In onze projectadministratie zijn alle aan onze partners en veldkantoren toegezegde bedragen als bestedingen aan de doelstelling verantwoord, in de jaarrekening zijn ook de kosten voor voorlichting en de uitvoeringskosten van projecten die op het hoofdkantoor in Den Haag gemaakt worden verantwoord onder de bestedingen aan de doelstelling. Daarnaast worden de bedragen afkomstig uit terugbetaling op leningen en garanties in het kader van ons programma microfinanciering, die opnieuw ingezet worden, in onze projectadministratie als bestedingen aan de doelstelling beschouwd, terwijl deze volgens de voorschriften voor de jaarrekening apart verantwoord moeten worden.

Specificatie en verdeling kosten naar bestemming:

In 2008 is conform de nieuwe richtlijn RJ650 ook een nieuwe staat opgenomen die de totale lastenverdeling weergeeft over de diverse bestemmingen als Doelstellingen, Werving baten en de nieuwe rubriek, Beheer en Administratie (B&A). Zie de hiernavolgende tabel.

De kostenverdeling vindt in drie stadia plaats:

1. 100% toerekening Doelstellingen en Werving baten:

De kosten van de programmasectoren (-> Hulpverlening en Lobby), Marketing & Communicatie voor zover het geen kosten voor organisatiebrede communicatie betreft (-> Voorlichting/Bewustmaking en Werving baten) en de kosten voor 1,3 FTE die uitsluitend bezig is met de ondersteuning van de projectadministratie op de Financiële Administratie (-> Hulpverlening).

2. 100% toerekening Beheer & Administratie (B&A):

De kosten van de Directie, de (financiële) Controller, het team Quality and Control, de financiële administratie voor zover het geen kosten voor directe ondersteuning van de projectadministratie betreffen en de kosten voor organisatiebrede communicatie van de afdeling Marketing & Communicatie.

3. Gedeelde toerekening aan Doelstellingen, Werving baten en B&A:

De resterende kosten van de stafdiensten Beleid & Evaluatie, Personeel en Organisatie, Interne bedrijfsvoering en Marketing Services worden op basis van aantal FTE verdeeld over alle categorieën.

Bovenstaande is in lijn met de aanbeveling die het VFI (Vereniging Fondsenwervende Instellingen) heeft gedaan voor toere-

kening van kosten aan doelstellingen, werving baten en B&A. De kosten voor Beheer en Administratie (B&A) als percentage van de totale lasten komt in 2009 uit op 2,1%. In 2008 was dit 1,5%. De oorzaken van die stijging tweemaal: een zuiverder (en hoger) doorbelasting van de B&A kosten van de sector Marketing & Communicatie (d.w.z. de communicatiekosten die voor de gehele organisatie gemaakt worden) en de kosten die gemaakt zijn in verband met advies bij het project 'Daadkracht' ter verhoging van de operationele efficiency in de organisatie. Cordaid stelt zelf als norm voor B&A een maximum van 2,5%.

De totale organisatiekosten in 2009 ad € 27,630 miljoen (d.w.z. alle bovenvermelde regels, exclusief subsidies en bijdragen) zijn iets hoger dan in 2008 ad € 26,947 miljoen

De personeelskosten zijn hoger dan begroot en hoger dan in 2008 door hogere kosten van uitzendkrachten, gestegen salarissen (in het kader van CAO-afspraken) en extra voorzieningen voor het saldo vakantie-uren, jubilea en afscheid.

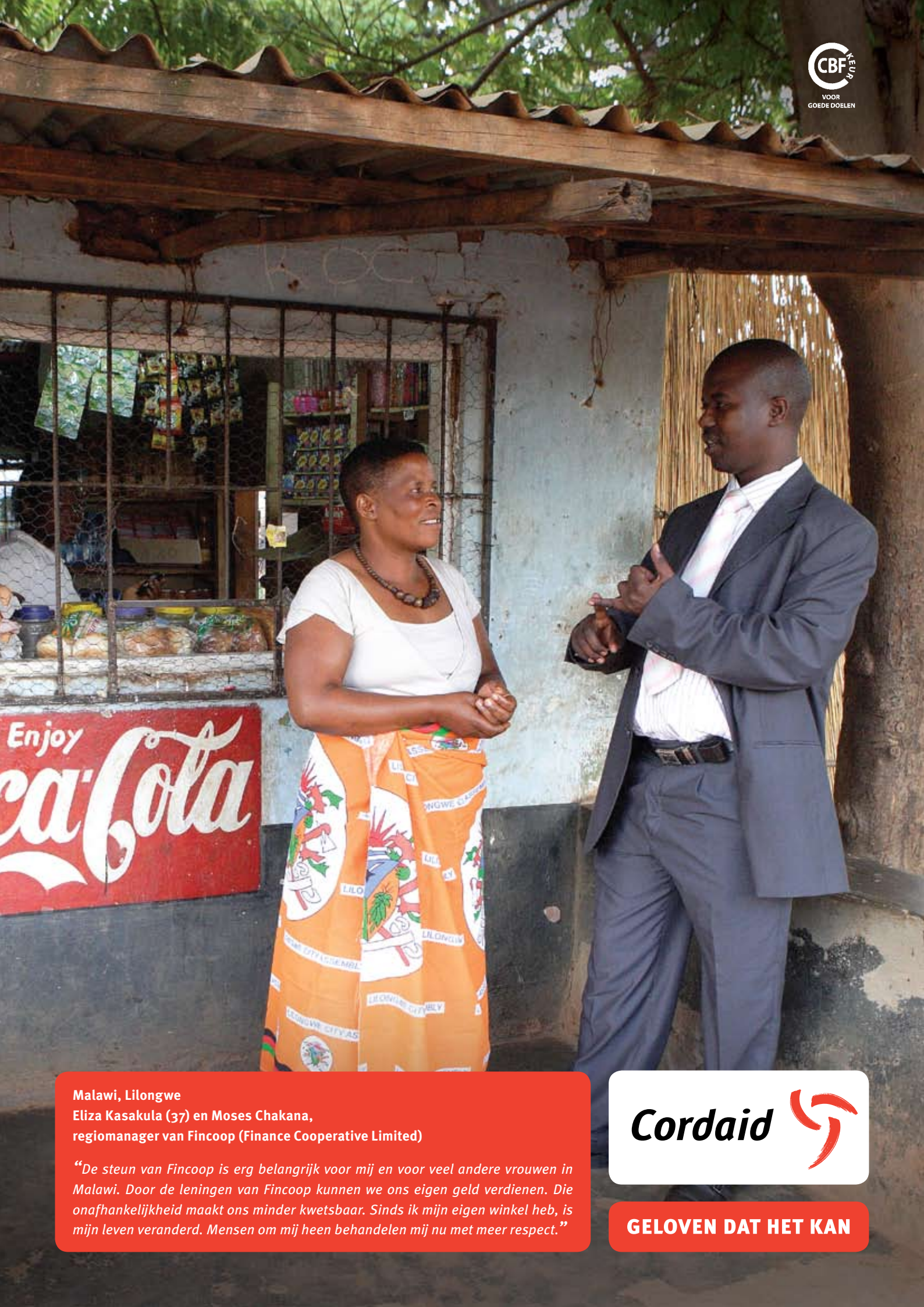
De hogere 'Kantoor- en algemene kosten' zijn het gevolg van het inhuren van een adviesbureau bij het onderzoek naar verbeteringen in de operationele efficiency (ad € 0,3 miljoen).

Verdeling van de kosten volgens de definities van RJ650*: (x 1.000)

Bestemming	Doelstelling				Werving baten						
	Voorlichting/ Bewustmaking	Resultaat financiële vaste activa	Lobby	Hulpver- lening	Eigen fondsen- werving	Subsi- dies	Beleg- gingen	Beheer en Admi- nistratie	Wer- kelijk 2009	Begro- ting 2009	Werke- lijk 2008
Lasten											
Subsidies en bijdragen		0	2.891	142.914					145.805	158.269	148.759
Publiciteit en communicatie	3.206			19	3.656			0	6.882	7.420	6.979
Personeelskosten	1.319			9.272	1.319	769		2.552	15.231	13.836	14.779
Reis -en verblijfskosten dienststreizen	10			714	10	7		58	800	819	1.059
Huisvestingskosten	144			623	144	0		208	1.119	1.099	1.004
Kantoor- en algemene kosten	565			1.517	565	14		902	3.563	3.267	3.096
Kosten beleggingen									37	0	30
Totaal	5.245	0	2.891	155.060	5.695	790	37	3.720	173.436	184.708	175.705

(door afronding kunnen de onderlinge delen € 1 afwijken)

* RJ650 is een richtlijn Fondsenwervende Instellingen en is bepaald door de Raad voor Jaarverslaggeving.

Malawi, Lilongwe
Eliza Kasakula (37) en Moses Chakana,
regiomanager van Fincoop (Finance Cooperative Limited)

“De steun van Fincoop is erg belangrijk voor mij en voor veel andere vrouwen in Malawi. Door de leningen van Fincoop kunnen we ons eigen geld verdienen. Die onafhankelijkheid maakt ons minder kwetsbaar. Sinds ik mijn eigen winkel heb, is mijn leven veranderd. Mensen om mij heen behandelen mij nu met meer respect.”

Cordaid

GELOVEN DAT HET KAN